

Suomalaiset kustantajat ja e-kirja - Suomen e-kirjamarkkinat keväällä 2010

Ulla Kapanen

Opinnäytetyö

TIKO

2010

<p>Tekijät Ulla Kapanen</p>	<p>Ryhmä tai aloitusvuosi TIKO07</p>
<p>Opinnäytetyön nimi SUOMALAISET KUSTANTAJAT JA E-KIRJA - SUOMEN E-KIRJAMARKKINAT KEVÄÄLLÄ 2010</p>	<p>Sivu- ja liitesivumäärä 42 + 4</p>
<p>Ohjaaja tai ohjaajat Eija Kalliala</p>	
<p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia suomalaisten kustantajien e-kirjoihin kohdistuvia suunnitelmia keväällä 2010. Haastattelujen ja kirjallisen materiaalin avulla koostettiin lisäksi käsitys siitä, mitkä asiat vaikuttavat Suomen e-kirjamarkkinoiden nykytilaan. Opinnäytetyön aihe on ajankohtainen, koska Suomen e-kirjamarkkinat eivät ole vielä päässeet kunnolla alkuun. Suomessa on meneillään projekteja, jotka tutkivat esimerkiksi parhaita e-kirjamarkkinoiden liiketoimintamalleja. Opinnäytetyö on tehty yhteistyössä Helsingin kaupunginkirjaston kanssa.</p> <p>Opinnäytetyön aikana haastateltiin kuutta suomalaisten kustantajien edustajaa, yhdeksää e-kirjamarkkinoiniin perehtynyttä asiantuntijaa ja 20 potentiaalista e-kirjojen ostajaa eli kuluttajaa. Kustantajille ja asiantuntijoille lähetettiin haastattelupyyntö sähköpostiviesteillä, joissa oli liitteenä haastattelussa käytettävä kyselylomake. Näin kontaktihenkilöille tarjottiin myös mahdollisuus vastata kysymyksiin sähköisesti. Kymmenen kustantajaa vastasi haastattelun kysymyksiin sähköpostitse. Kuluttajahaastattelut tehtiin valmiiden kysymyslomakkeiden pohjalta. Opinnäytetyön kolmannen luvun teoriatausta koostaa e-kirjamarkkinoita koskevaa informaatiota eri medialähteistä.</p> <p>Opinnäytetyötä tehdessä saatiin selville muun muassa, että Suomen e-kirjamarkkinat ovat pienet, mutta toiminta kasvaa tulevaisuudessa. Kustantajat eivät koe e-kirjaa uhkana tavallista kirjaa kohtaan, mutta e-kirjamarkkinoiden standardien vähyys hillitsee kustantajien e-kirjojen julkaisuintoa. Kuluttajat odottavat e-kirjojen ja lukulaitteiden tarjonnan kasvavan ja hintojen laskevan.</p> <p>Opinnäytetyötä tehtäessä tultiin siihen johtopäätökseen, että Suomen e-kirjamarkkinat alkavat voimistua seuraavien viiden vuoden sisällä, jos tekijänoikeudelliset asiat saadaan sovittua, yrityksille löytyy sopivat liiketoimintamallit, e-kirjojen markkinointi onnistuu, jakelukanavat pääsevät sopuun voitonjaosta ja kuluttajille pystytään tarjoamaan helppo tapa ostaa e-kirjoja ja lukulaitteita.</p>	
<p>Asiasanat sähkökirjat, kustantajat, suomalaiset, lukulaitteet, kirjastot, kirjat</p>	

<p>Authors Ulla Kapanen</p>	<p>Group or year of entry TIKO07</p>
<p>The title of thesis FINNISH PUBLISHERS AND THE E-BOOK – THE FINNISH E-BOOK MARKET IN THE SPRING 2010</p>	<p>Number of pages and appendices 42 + 4</p>
<p>Supervisors Eija Kalliala</p>	
<p>The purpose of this thesis was to investigate the plans that the Finnish publishers have about e-books in the spring 2010. This thesis was made in co-operation with the Helsinki City Library.</p> <p>The subject of the thesis is topical because the Finnish e-book market hasn't made a breakthrough yet. Projects researching the best business models for the Finnish e-book market have started recently.</p> <p>The study was carried out by interviewing six representatives of Finnish publishers; nine experts who have deeper knowledge about e-book markets; and 20 potential buyers or consumers. The publishers and experts were contacted by e-mail, which included a question form. Ten Finnish publishers answered by a question form. The consumers' interviews were based on the question forms. In addition, literal material was studied to form the theoretical background for the study.</p> <p>The study indicated that the Finnish e-book market is small, but it will grow in the future. According to the study, publishers do not see e-books as a threat to the ordinary paper books but the shortage of standards keep publishers away from e-book market for the time being. Moreover, consumers are waiting for cheaper and larger variety of e-books and the related reading devices entering the market.</p> <p>The study concludes that Finnish e-book market will prosper within the next five years if various copyright matters can be agreed on; if the businesses find the best business models suited for them; if the marketing of e-books succeeds; if an agreement is made between different distribution channels about sharing the profit; and if consumers are offered an easy way of buying e-books and e-readers.</p>	
<p>Key words e-books, publishers, e-readers, Finnish, libraries, books</p>	

Sisällys

Symboliluettelo ja määritelmät

1	Johdanto	1
2	Pääajatus, tutkimusongelmat ja hypoteesi	3
2.1	Hypoteesi.....	3
3	E-kirjat.....	5
3.1	E-kirjan historia	5
3.2	E-kirjan nykyhetki ja tulevaisuus.....	6
3.3	E-kirjamarkkinat maailmalla ja Suomessa.....	8
3.3.1	Suomalaiset kirjankustantajat.....	11
3.3.2	E-kirjat Suomen kirjastoissa.....	12
3.4	Tekijänoikeus ja ihmisoikeus e-kirjojen maailmassa.....	15
3.4.1	E-kirjat ja Google-teoshaku.....	18
3.5	Lukulaitteet.....	19
3.6	E-kirjan SWOT -analyysi	20
4	Aineistot ja menetelmät	23
4.1	Tutkimuksessa käytettävät aineistot ja menetelmät.....	23
4.2	Haastattelujen alustus ja suunnittelu.....	24
4.3	Haastattelujen toteutus	25
4.4	Haastattelujen analysointi.....	26
4.5	Kustantajat	26
4.6	Asiantuntijat	27
4.7	Kuluttajat.....	28
5	Tulokset.....	29
5.1	Tulosten analysointi ja haastattelujen kohderyhmät.....	29
5.2	E-kirja tulevaisuus painetun kirjan rinnalla.....	30
5.3	E-kirjojen julkaisutoiminta Suomessa	30
5.4	E-kirjojen hinnoittelu.....	32
5.5	Kuluttajanäkökulmia e-kirjoihin.....	32
5.6	E-kirjat kirjastoissa	34
5.7	E-kirjamarkkinoiden tulevaisuus.....	34

6	Johtopäätökset ja suositukset	37
7	Yhteenveto.....	41
7.1	Tutkimuksen uusi tieto	41
7.2	Tutkimuksen hyödyntäminen.....	41
7.3	Jatkotutkimuskohteet.....	42
	Lähteet	43
	Liite 1. Tiedusteluviesti haastateltaville	48
	Liite 2. E-kirjan SWOT-analyysi	49
	Liite 3. Haastattelujen kysymykset	50

Symboliluettelo ja määritelmät

Adobe Digital Reader on ohjelmisto-yritys Adoben kehittämä e-kirjojen ja muun sähköisen aineiston lukualusta. Ohjelma on ilmainen ja luettavan aineiston voi DRM-suojata. E-kirjoja myyvä Ellibs ja sen asiakkaat kuten kirjastot käyttää Adoben lukualustaa.

Digitaalinen julkaiseminen tarkoittaa painotuotteiden julkaisua sähköisiä tiedostoja käyttäen.

DRM eli Digital Rights Management -suojaus on järjestelmä, jonka avulla suojellaan tekijänoikeuksia e-kirjamarkkinoilla. Suojaus voi estää e-kirjojen kopioinnin, siirtämisen ja jopa lukemisen.

E-kirjat tarkoittavat Internetistä ladattavia, sähköisessä muodossa olevia erillisiä tiedostoja, jotka sisältävät tavallisen kirjan tapaan otsikkolehden, kirjatekstin ja lopetussivun. E-kirjat tunnetaan myös nimellä sähkökirja, sähköinen kirja, elektroninen kirja, eKirja. YSA:n eli yleisen suomalaisen asiasanaston määritelmä sähkökirjasta on seuraava:

Kirja-aineisto, joka on tarkoitettu käytettäväksi sähköisessä muodossa siihen soveltuvan laitteen avulla. Sähkökirja voi olla esimerkiksi tallennettu tietokoneen kiintolevyille, CD-levylle tai sen jakelu voi tapahtua Internetin kautta, ilman tallennusta erilliselle tietovälineelle. Sähkökirja-termillä viitataan joskus myös sähkökirjan lukulaitteeseen.

E-kirjamarkkinat sisältävät e-kirjojen elinkaaren varrella tarvittavat toimijat, kuten kirjailijat, kustantajat, kirjakaupat ja kuluttajat.

EPUB on erityisesti e-kirjoille tarkoitettu tiedostoformaatti. E-kirjojen yleisimmät tiedostoformaattit ovat PDF ja EPUB.

eReading tarkoittaa sähköistä lukemista. Maailmalla on käynnissä monia eReading-projekteja, jotka tutkivat sähköistä lukemista.

HelMet-verkkokirjasto on pääkaupunkiseudun eli Espoon, Helsingin, Kauniaisten ja Vantaan kaupunginkirjastojen yhteinen haku- ja varausjärjestelmä.

Kustantajat eli kirjankustantajat tai kustantamot tarkoittavat kirjallista materiaalia julkaisevia yrityksiä. Tässä tutkimuksessa kerättiin informaatiota muun muassa suomalaisten kustantajien edustajien haastattelujen kautta.

Lukulaitteet eli e-kirjan lukulaitteet, e-kirjalukijat tai e-lukulaitteet tarkoittavat elektronisia laitteita, joilla voi katsella muun muassa e-kirjoja. Erilaiset ominaisuudet, kuten luettavien tiedosto-formaattien määrä, kosketusnäyttö tai videoiden katselu, riippuu laitteen mallista, joita on maailmanlaajuisilla markkinoilla kymmeniä.

Print-on-demand tarkoittaa kirjojen painotapaa, joka mahdollistaa vain tarvittavan teosmäärän painamisen ilman suurempaa taloudellista tappiota.

Tekijänoikeuden ulkopuolinen aineisto voi olla levityksessä sähköisessä muodossa ilman tekijänoikeuskorvauksia. EU:ssa ja Yhdysvalloissa teosten kirjoittajan kuolemasta tulee tällöin olla kulunut 70 vuotta. Internetin kautta saa ladattua tuhansia e-kirjoja ilmaiseksi, sillä monet kirjallisuuden klassikot luetaan tekijänoikeuden ulkopuolisiksi teoksiksi.

1 Johdanto

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, mitkä tekijät vaikuttavat merkittävästi Suomen e-kirjamarkkinoiden nykyhetkeen ja tulevaisuuteen. Tutkimus pyrkii lisäksi tutustumaan suomalaisten kirjankustantajien e-kirjallisuutta koskeviin suunnitelmiin. Näistä suunnitelmista saadaan yksityiskohtaista tietoa haastattelujen kautta. Kuluttajahaastatteluilla pyritään selvittämään potentiaalisten e-kirjojen ostajien mielipiteitä e-kirjoista. Tämä tieto on tärkeää e-kirjoja myyville tai myyntiä harkitseville kustantajille. Asiantuntijahaastattelut antavat tutkimukselle tärkeää sisältöä. Maailmanlaajuisten e-kirjamarkkinoiden nykytilanteen tarkastelu sisältyy myös tutkimukseen. Lukija saa tutkimuksen kautta yleistä tietoa elektronisesta kirjallisuudesta eli e-kirjoista, Helsingin kaupunginkirjastosta ja suomalaisista kirjankustantajista.

E-kirjoihin liittyvä tutkimus on maailmanlaajuisesti lisääntymässä. Suomessa e-kirjoja ja niiden käyttöä käsittelevät tutkimukset ovat vähäisiä ja Suomessa on hyvin minimaaliset e-kirjamarkkinat. Aihe on kuitenkin ajankohtainen myös Suomessa, sillä e-kirjojen tarjonta tulee kasvamaan tulevaisuudessa. Kolmannessa luvussa eli teoriataustassa selitetään Suomen e-kirjamarkkinoihin vaikuttavia asioita ja kootaan monen median kautta saatua tietoa e-kirjoista. Teoriataustan aiheita ovat muun muassa suomalaiset e-kirjamarkkinat, e-kirjan historia ja tulevaisuus, tekijänoikeus ja lukulaitteet.

Tutkimusta työstettäessä pyritään löytämään merkittävimpiä tekijöitä, jotka vaikuttavat e-kirjojen yleistymiseen ja tulevaisuuden e-kirjamarkkinoihin. Ongelmakohtien löytyessä niitä analysoidaan ja niille tarjotaan ratkaisuvaihtoehtoja. Tutkimuksen alkuvaiheessa e-kirjamarkkinoiden hidasteena pidettiin muun muassa kopiosuojausta, nopeasti kehittyvää kirjalaa, suomalaisen lukijakunnan vähyyttä, lukuisia erilaisia lukulaitteita ja niiden korkeita hintoja.

E-kirjojen lukijakunnan kasvattamisessa yksi tärkeä taho ovat yleiset kirjastot. Kirjastot ympäri maailmaa digitoivat vanhaa aineistoaan niin, että ne säilyisivät mahdollisimman kauan lukukelpoisina. Kirjastojen e-kirjoja koskevat suunnitelmat ovat olleet työn alla jo pitkään. Suomen pääkaupunkiseudun HelMet-kirjastoista on voinut lainata e-kirjoja vuodesta 2006 lähtien.

Tutkimuksen neljäs luku sisältää tiedon aineistonhankinnasta ja käytettyjen haastattelujen suunnittelusta, toteutuksesta ja analysoinnista. Aineisto ja tutkimusmenetelmät osuudessa käsiteltiin myös haastattelujen kohderyhmiä ja niille tehtyjä kysymyksiä. Tutkimuksen aikana tehtiin yhteensä 35 haastattelua. Haastateltavista kuusi oli kirjankustantaja, 20 kuluttajaa ja yhdek-

sän asiantuntijoita. Lisäksi kymmenen kustantajaa vastasi haastattelun kysymyksiin sähköpostitse.

Viides luku sisältää tutkimuksen tulokset. Teoriataustan ja haastattelujen tieto analysoitiin yhdessä niin, että tuloksiin saatiin esille mahdollisimman monen e-kirjamarkkinoilla olevan tahon kanta. Tutkimuksen aiheen ajankohtaisuuden takia tiedon analysointia ei haluttu rajata koskemaan vain kustantajia, vaikka ne ovatkin tutkimuksen tärkein kohderyhmä.

Tutkimuksessa ei tutustuta yksityiskohtaisesti lukulaitteiden tekniikkaan eikä muihin teknisiin laitteisiin tai ohjelmiin. Tutkimuksessa ei haastateltu muita Suomen e-kirjamarkkinoiden osapuolia, kuten kirjailijoita, kirjakauppoja ja kirjapainoja. Kyseiset asiat mainitaan jatkotutkimusaiheina.

2 Pääajatus, tutkimusongelmat ja hypoteesi

Tutkimuksessa pääongelmana ja tavoitteena oli pyrkiä selvittämään, mitkä asiat vaikuttavat eniten suomalaisten kustantajien e-kirjasuunnitelmiin. Suomalaisten kirjankustantajien edustajien käsitykset e-kirjoista ja niiden vaikutuksesta Suomen kirjamarkkinoihin ovat myös tutkimuksen ydinkysymyksiä. Valmiista tutkimuksesta olisi tarkoitus käydä ilmi, mitkä tekijät vaikuttavat Suomen e-kirjamarkkinoiden nykyhetkeen ja tulevaisuuteen.

Tutkimuksen aikana käsiteltäviä alaongelmia oli useita, koska aiheesta ei löytynyt vastaavia tutkimuksia. Tutkimuksessa haluttiin tuoda esille suomalaisten kirjankustantajien mielipiteitä ja tietämystä e-kirjoista. Haastateltavilta kirjankustantajilta kysyttiin myös heidän e-kirjoihin kohdistuvia suunnitelmiaan tai syitä siihen, miksi e-kirjoja ei ole lähdetty julkaisemaan. Tärkeää on lisäksi ollut kartoittaa e-kirjojen julkaisun aiheuttamia muutoksia kirjankustantajien toimintaan. Näillä tiedoilla pyritään tarjoamaan informaatiota esimerkiksi kirjankustantajille, jotka alkavat vasta tutkia mahdollisuuksiaan julkaista e-kirjoja.

Kirjankustantajien edustajien haastattelujen lisäksi otettiin selvää e-kirjamarkkinoihin vaikuttavista muista tahoista, kuten kuluttajista. Kuluttajiin kohdistetuissa haastatteluissa kysyttiin, tietävätkö he, mitä e-kirjat ovat ja olisivatko he halukkaita ostamaan niitä. Lisäksi kuluttajilta kysyttiin, minkälaisia vaatimuksia heillä on e-kirjoja kohtaan.

Tutkimuksen teoriataustaan kerättiin uutta tietoa haastattelemalla asiantuntijoita, jotka omaavat tavallista kuluttajaa parempaa tietämystä e-kirjoista. Asiantuntijoiden kautta pyrittiin saamaan kokonaisvaltaista kuvaa e-kirjamarkkinoista.

Yksityiskohtainen lista tutkimusongelmista ja samalla haastattelujen kysymyksistä löytyy liiteosiosta (Liite 3).

2.1 Hypoteesi

Hypoteesi:

”Kirjankustantajien kannalta standardien vähyys on suurin e-kirjallisuuden edistystä jarruttava asia.”

Tutkimuksen alussa ja teoriataustaa työstäessä kävi ilmi, että e-kirjamarkkinat kärsivät yleisten standardien, kuten liiketoimintamallien puutteesta. Tämän hetkinen kustantajakohtainen bisnesmalli on Suomessa yleisin, mutta toisetkin mallit voivat toimia. Muita mahdollisia bisnesmalleja ovat esimerkiksi verkkokirjakauppa lähtöinen e-kirjojen myynti ja kirjakauppojen hoitama lukulaitteiden myynti.

Erilaiset uudet keksinnöt, laitteet ja formaatit luovat yrityksille valinnanvaikeuksia. Uutena ilmiönä erityisesti lukulaitteet ovat monien versioidensa takia ongelma. E-kirjojen tekninen valmistus ei tuone kustantajille ongelmia, koska moni niistä on jo pitkään käyttänyt sähköisiä tiedostoja julkaisutoiminnassaan. E-kirjoja koskevat lait, kuten tekijänoikeus, pitää sopia ja selventää kaikille kirjamarkkinoilla toimiville tahoille. Tuotteiden hintakysymyksen ratkominen voi johtaa tahojen toisistaan vieraantumiseen. Ongelmista voidaan päästä eroon tekemällä erilaisia tutkimuksia ja vertailemalla jo toimivia käytäntöjä. E-kirjastandardien vakiintuminen tulee selkiyttämään ja näin lisäämään Suomen e-kirjamarkkinoita.

3 E-kirjat

Tässä luvussa esitellään e-kirjoihin liittyvää tietoa. E-kirjamarkkinoihin vaikuttavat tekijät on pyritty tuomaan esille mahdollisimman monipuolisesti. Luvun lopussa on osuus, jossa kerrotaan e-kirjan hyvistä ja huonoista puolista SWOT -analyysin avulla.

3.1 E-kirjan historia

Luolamaalauksista lähtien ihminen on pystynyt jättämään viestejä tuleville sukupolville. Ennen e-kirjoja vastaavissa tilanteissa on käytetty muun muassa papyruksia, silkkiä, puuta, savilaattoja ja luita. Keskiajan luostarit siirtyivät rullattavista kääroistä koodeksiin neljännellä vuosisadalla. Koodeksit ovat käsin kirjoitettuja kirjoja. Suuri ero rullattavaan kääroön verrattuna oli kyky löytää nopeasti tietty kohta tekstistä. (Grout 2008.) Painetun kirjan historia alkaa useimmissa tietolähteissä 1450 -luvulla, jolloin Johannes Gutenberg kehitti nopean painatustekniikan kirjoille (Jones 2000; Kirja 2010 2001, 14).

E-kirjan katsotaan saaneen alkunsa Project Gutenbergin myötä 1971. Projektin isä, Michael Hart halusi tuoda kaikkien ulottuville kuuluisat ja tärkeät aineistot. Sadat vapaaehtoiset ovat osallistuneet tämän vision toteuttamiseen. (Aaltonen 2007, 2.) Vapaaehtoiset voivat avustaa projektia esimerkiksi etsimällä käsiinsä tekijänoikeuden ulkopuolista kirjallisuutta, skannaamalla kirjoja sähköiseen muotoon, tarkistamalla skannattuja e-tekstejä ja varmistamalla, että kaikki projektissa mukana olevat e-kirjat ovat vapaita tekijänoikeudesta (Tinsley 2002).

E-kirjallisuus oli aluksi käytössä vain muutamilla tahoilla. Sähköiset käyttöohjeet ovat hyviä esimerkkejä e-kirjan vanhoista muodoista. (Lynch 2001.) Ajan myötä e-kirjallisuus pääsi laajemman ihmismäärän tietoisuuteen ja kirjankustantajat alkoivat vertailla paperisen kirjan ja e-kirjan vahvuuksia, heikkouksia ja tulevaisuutta ylipäänsä. Jotkut kannattavat paperiversiota, koska he kokevat fyysisen kontaktin tarpeellisenä ja haluavat käyttää rahansa muuhun kuin kalliisiin lukulaitteisiin. E-kirjan ystävät pitävät interaktiivisesta formaatista, joka antaa lukijan muun muassa selata, katsella videoita, siirtyä linkeistä eri sivuille ja ostaa e-kirjoja Internet-sivujen palvelujen kautta. (Behler 2009,58; Kirja 2010 2001, 35.)

Suomessa e-kirjan historia alkaa 1990-luvulta, jolloin muun muassa kansalliseepos Kalevala siirrettiin sähköiseen muotoon Helsingin Yliopiston ftp.funet.fi -palvelimelle (Böök 1994). Vuonna 1992 perustettu Project Runeberg on Project Gutenbergin tapainen projekti, jonka

päämääränä on tarjota kaikille pohjoismaiset tekijänoikeuden ulkopuoliset klassikot ilmaisina e-kirjoina. Näiden teosten joukossa on myös suomenkielisiä e-kirjoja. (Project Runeberg 2010.)

3.2 E-kirjan nykyhetki ja tulevaisuus

Vallitseva tietotekninen kehitys mahdollistaa nopean tiedonkulun ja avaa ovia e-kirjoille. Maailmalle levittäytynyt Internet antaa käyttäjilleen yhä nopeamman, halvemmän ja helpomman tavan jakaa elektronisia kirjoja. Internetin tietomäärän suurentuessa ja kämmentietokoneiden yleistyessä kirja-ala on huomannut tarpeen tutkia asiakkaidensa lukutottumuksia. (Kirja 2010 2001, 22.)

Kirjastot ympäri maailmaa ovat omaksuneet tavan suojata vanhoja ja hauraita tekstejään siirtämällä niitä elektroniseen muotoon. Elektroniset lehdet ovat jo monen ihmisen arkipäivää. E-kirjojen vallatessa markkinoita tulevat muutokset näkymään muun muassa kirjapainoissa, kirjastoissa, kirjakaupoissa, paperiteollisuudessa, Internetissä, kouluissa, lakitoimistoissa, elektroniikkateollisuudessa ja kodeissa. (Caldwell 2008.) Kustannusala on jo pitkään käyttänyt sähköisiä tiedostoja kirjojen valmistuksessa (Heilmann, J. 1.4.2010).

E-kirjan tulemisesta on puhuttu jo monta vuosikymmentä. Markkinat ovat vasta lähivuosina osoittaneet valmiutensa e-kirjan läpimurrolle. Nykyisten mustavalkoisten lukulaitteiden tilalle uskotaan tulevaisuudessa nousevan monien laitteiden ominaisuuksia yhdisteleviä hybridilaitteita. Applen julkaisema Ipad näyttää mallia muille lukulaitteiden suunnittelijoille, kuten iPhone aikoinaan matkapuhelimille. Ympäri maailmaa julkaistaan ennusteita räjähdysmäisistä e-kirjojen myyntilukujen nousuista ja uutiset kertovat lähes päivittäin uusista e-kirjoista koskevista teknisistä läpimurroista. Lukulaitteiden hintojen laskeminen kuluttajaystävälliselle tasolle on todellisuutta, jos e-kirjojen myynti jatkaa kasvamistaan. (Lehtonen 2009, 16).

Tämä kaikki lupaa hyvää, mutta e-kirjamarkkinoilla on vielä paljon kehitettävää nettipiratismin ja tekijänoikeuksien hallinnassa. Kustantajien on hyvä miettiä kannattaako e-kirjojen myyntiin siirtyä ollenkaan, koska tavallinen kirja kukoistaa vielä pitkään. Uusia lukijaryhmiä etsivät kustantajat voivat kuitenkin löytää etsimänsä e-kirjojen kautta. Tärkeää olisi olla ummistamatta silmiään kokonaan sähköiselle kehitykselle, koska kuluttajien käyttäjätottumukset muuttuvat alituisesti. Esimerkkinä tästä on sanomalehtien huomattava siirtyminen Internetiin. (Lehtonen 2009, 18.) E-kirjojen on myös tutkittu lisäävän tavallisten kirjojen myyntiä (Friberg, M. 12.2.2010).

Oppikirjojen uskotaan olevan esimerkki kirjallisuuslajista, joka siirtyy sähköiseen muotoon ensimmäisenä. Internetissä toimivat erilaiset tietopankit, kuten Wikipedia, ovat jo nopeuttaneet tätä muutosta. Sanomalehdet siirtyvät sähköisiksi, kunhan lukemiseen tarkoitettut näytöt paranevat ja paperin tarjoama selkeys saadaan jäljiteltä. Kaunokirjallisuus ja aikakauslehdet saavat odottaa muutosta pidempään, koska fyysisen kirjan tarjoama lukunautinto ei ole sähköisessä ympäristössä vielä pitkään aikaan saavutettavissa. (Lehtonen 2009, 18.) On myös olemassa tahoja, jotka väittävät kaunokirjallisuuden sopivan tietokirjallisuutta paremmin sähköiseen lukemiseen (Vihreä lanka 2010a).

E-kirjat ovat saaneet osakseen niin sanottua hypetystä, eli puhutaan e-kirjan läpimurrosta ja teknisestä uutuudesta. E-kirjan ympärille on syntynyt informaatioryöppy onnistuneen markkinoinnin ansiosta. Aineistoa sähköistetään nopeaa vauhtia ja puhutaan paperisten kirjojen häviämisestä. E-kirja ja tavallinen kirja eivät kuitenkaan ole toisiaan poissulkevia, vaan toisiaan tukevia tekstin esilletuonnin olomuotoja. (Paavonheimo 2009.)

E-kirjan varsin nuori elämä ja standardien puute mahdollistavat käsitteiden vääränlaisen tulkinnan. Standardien vasta muovautuessa e-kirjan synonyymejä ovat muun muassa sähkökirja ja elektroninen kirja. (Nettikirja 2010.) Puhuttaessa e-kirjoista voi joku luulla asian liittyvän äänikirjoihin. E-kirja ja äänikirja ovat kuitenkin kaksi sähköisen kirjan muotoa. (Miladyinsanity 2008.) Äänikirja tarkoittaa puhutussa muodossa olevaa kirjaa. Lukijan ääneen esittämä kirja on usein CD:n tai Internetistä löytyvän mp3-tiedoston muodossa. (Gracevoice 2010.) Lisäksi tutut sanat painos, kirja, kopio ja loppuunmyynti ovat saaneet e-kirjan yleistymisen myötä rinnalleen uusia sanoja kuten sisältö, käyttöoikeus, julkaisualusta ja lukulaite (Hiidenmaa 2009, 6).

E-kirjallisuuden yleistyessä kirjankustantajat ja kirjailijat ovat innostuneet kokeilemaan Internetin suomia uusia vaihtoehtoisia tapoja toimia. E-kirjojen hinnat pysyvät vielä samalla tasolla kuin tavallisten kirjojen hinnat. Poikkeuksena ovat nettikirjakauppa Amazonin tapaiset toimijat. Osittain tämän innostamina muutamat innovatiiviset kirjailijat ovat päättäneet tarjota uusimmat kirjansa Internetin välityksellä ilmaiseksi. Esimerkkinä mainittakoon kirjailija Neil Gaimanin kotisivuillaan järjestämä äänestys helmikuussa 2008. Kävijät saivat äänestää, mikä hänen kirjoistaan julkaistaisiin ilmaiseksi e-kirjana. (Kirjalainen 2008.) Vielä 20-30 vuotta sitten kirjailijat kirjoittivat kirjansa kirjoituskoneilla ja kustantajat saivat itselleen käsikirjoituksen, jota piti kuljettaa, markkinoida, varastoida ja myydä. Teknisen kehityksen myötä kirjailijat ovat saaneet enemmän vastuuta. Kirjailijoiden tekemät kirjat muuttavat muotoaan ja jäävät joskus oheistuotteiden tai muiden teoslajien, kuten elokuvien ja sarjakuvien varjoon. (Hiidenmaa 2009, 6-8.)

3.3 E-kirjamarkkinat maailmalla ja Suomessa

Maailmanlaajuisilla e-kirjamarkkinoilla nettikirjakauppa Amazon tarjoaa kasvavalle asiakaskunnalleen yli 360 000 e-kirjan valikoiman (Lehtonen 2009, 18). On ennustettu, että Kiinassa myydään vuoden 2010 aikana noin kolme miljoonaa lukulaitetta. Japanissa vuoden 2008 e-kirjamarkkinat kohosivat noin 37 miljoonaan ja 90 % näistä e-kirjoista ladattiin matkapuhelimiin. Yhdysvalloissa e-kirjojen myynti kasvoi vuonna 2008 68,4 % ja yhdysvaltalaisen hakukoneyritys Googlen suurena tulevaisuuden tavoitteena on tarjota kaikki maailman kirjallisuus e-kirjoina. (Sähkökirja.fi 2010a.) Ruotsissa vuosittaisten e-kirjojen myyntimäärien on ennustettu nousevan n. 100 % (Laine, A. 4.3.2010).

Yksi syy e-kirjojen myynnin nousuun on standardoidun tiedostoformaatin julkistaminen. International Digital Publishing Forum julkaisi EPUB -tiedostoformaatin vuonna 2007. Sen hyviin ominaisuuksiin kuuluu kyky sopia moniin erilaisiin laitteisiin, mikä taas vähentää kirjankustantajien e-kirjojen kehitykseen kuluja menoja. (Kaser 2009.) EPUB -formaatti mahdollistaa e-kirjan tekstin skaalauksen käytössä olevan lukulaitteen näytön koon mukaan (Cook 2010). EPUB-formaatti on tarjolla olevia formaatteja ulkonäöllisesti verratessa lähinnä tavallista kirjaa (Laine, A. 4.3.2010).

Internetistä saa ostettua monenlaista sähköistä aineistoa useilla kielillä, mutta suomenkielinen tarjonta on vähäistä. Suomalaisen nettikirjakauppa Ellibsin myymistä e-kirjoista suurin osa eli noin 90 prosenttia on englanninkielisiä. Tästä voi päätellä, että suurin osa suomalaisista kustantajista ei ole vielä lähtenyt mukaan kirja-alan uuteen kehitykseen. (Friberg, M. 12.2.2010.) Lattavien tekstimuotoisten kirjojen määrä on kuitenkin lisääntynyt Suomessa. Vuosien 2007 ja 2008 aikana julkaisu lisääntyi 162 prosenttia. Lukumäärinä tämä tarkoittaa nousua vuoden 2007 50 julkaistusta e-kirjasta vuoden 2008 131 e-kirjaan. (Suomen Kustannusyhdistys ry 2010.)

Suomen e-kirjamarkkinoilla toimii nykyään kustantajakohtainen toimintamalli. Kirjankustantajat saavat näin päättää mitä heidän tuotannostaan sähköistetään ja millä hinnalla. (Heilmann, J. 1.4.2010; Lehtonen 2009, 16.) Yhden katon alla toimiva e-kirjojen ja kirjojen myynti sopii Suomeen, koska e-kirjamarkkinat ovat vielä pienet (Friberg, M. 12.2.2010). Kustantajakohtaisuus mahdollistaa oikeuksien pysymisen kustantajalla. Toimintamalli voi estää e-kirjamarkkinoiden yhteisten standardien muovautumisen. Amazon on onnistunut esimerkki sekä e-kirjojen että lukulaitteiden myynnin halinnasta. (Heilmann, J. 1.4.2010.)

Suomessa toimii lisäksi muutamia nettikirjakauppoja, jotka myyvät useiden kustantajien e-kirjoja. Näistä mainittakoon Adlibris, Ebuuk, Ellibs ja Edutukku. (Sähkökirja.fi 2010b.) Turkulainen Ellibs on pyörittänyt e-kirjoihin pohjautuvaa toimintaa jo vuodesta 2007. Yli 57 000 e-kirjanimikkeen lisäksi Ellibs myy muun muassa kustantajien käyttöön automatisoituja e-kirjojen toimituskanavia, kirjastoille e-kirjahyllyjä e-kirjojen lainaukseen ja noin 170 – 350 euron hintaisia lukulaitteita. (Friberg, M. 12.2.2010; Lehtonen 2009, 18.) Ellibs tekee kustantajien ja kirjailijoiden kanssa e-kirjakohtaisia sopimuksia, joissa sovitaan muun muassa e-kirjan DRM-rajoitukset, loppukäyttäjältä pyydettävä hinta ja sopijapuolien keskinäiset oikeudet ja velvollisuudet (Friberg, M. 12.2.2010). Ellibsin kaltaiset kokoomasivut nostavat e-kirjojen hintoja, mutta asiakkaiden kannalta ne ovat käytännöllisiä, koska tuotteet on koottu yhteen paikkaan (Laine, A. 4.3.2010).

Suomalaisia e-kirjamarkkinoita pyritään tuomaan tutuksi yrityksille ja kansalle uudella eReading-projektin www.sahkokirja.fi -sivustolla. SKY:n eli Suomen Kustannusyhdistys ry:n kehitysryhmän toteuttaman sivuston kautta saa tietoa muun muassa e-kirjoja koskevista uutisista, laitteista ja formaateista ja termeistä. Sivustolta löytyy myös kattava selostus tavallisen kirjan ja e-kirjan kustannuksen eroista. (Sähkökirja.fi 2010c.) Viestinnän keskusliiton hallinnoimassa projektissa ovat mukana muun muassa kansalliskirjasto, Suomen suurimmat kirjankustantajat ja VTT eli Valtion teknillinen tutkimuskeskus. Projektilla pyritään kitkemään alan kirjavia standardeja ja tuomaan edellytyksiä tehokkaalle yritystoiminnalle. Projektissa olevat osapuolet tutkivat esimerkiksi lukulaitteiden kehitystä, yhteisiä toimintamalleja ja jakelutapoja. (Lehtonen 2009, 18.) Projektin päämääränä olisi päästä jakamaan lukulaitteille maksullista sanomalehti-, aikakauslehti- ja kirjasisältöä. E-kirjojen myynnistä tulisi saada mahdollisimman kuluttajaystävällistä. (Moster 2010.)

Edellä mainittu eReading -projekti on osa suurta Next Media-tutkimusohjelmaa, jonka tarkoituksena on viedä suomalaista mediaosaamista eteenpäin ja keksiä keinoja pärjätä ulkomaisille haastajille. Viestinnän Keskusliiton johtaman nelivuotinen tutkimusohjelman ydintehtävänä on lisäksi parantaa media-alan ja tutkimuksen välistä suhdetta. (Moster 2010.)

Suomalaiset ovat tottuneet matkapuhelimiin ja tietokoneisiin, joten e-kirjojen omaksuminen tuskin tuottanee ongelmia (Lehtonen 2009, 17). Erityisesti kiireiset liikemiehet, opiskelijat ja tutkijat hyötyvät e-kirjan tarjoamasta nopeasta tavasta lukea, ladata ja hakea aineistoa (Pietiäinen, J-P. 23.2.2010). Lisäksi e-kirjat soveltuvat vähemmistöille, kuten heikkonäköisille ja eri-

koiskirjojen lukijoille (Järvinen, M. 19.2.2010). Kuluttajia voitaisiin houkutella ostamaan e-kirjoja suurilla nimillä, joiden teoksia voitaisiin julkaista aluksi vain netissä (Uotila, J. 5.2.2010). E-kirjoja voidaan myydä suojaamattomina tai DRM-suojattuina kertaostoksina, rajoitetun käyttöoikeuden ajaksi tai kolmannen osapuolen maksamana, jolloin esimerkiksi yritys ostaa asiakkaalleen e-kirjoja lahjaksi (Sähkökirja.fi 2010d).

Tavallisten kirjojen markkinoinnissa yksi tärkeimpiä asioita on toimipisteen näkyvyys. Kuluttajat luottavat tuotteeseen, jos he näkevät sen omin silmin. E-kirjojen markkinoinnissa tällainen ei ole mahdollista, vaan mainokset laitetaan pääosin Internetiin. Potentiaalisten ostajien löytäminen voi olla tästä syystä työlästä. (Ojala, M. 26.2.2010.) E-kirjoista kertovat lehtiartikkelit ovat myös hyviä paikkoja mainostamiselle. E-kirjojen mainostuksessa tulisi kertoa e-kirjojen hyvistä puolista ja saada kuluttajat näin vakuuttuneiksi mm. e-kirjan hyvästä käytettävyydestä ja e-kirjojen monipuolisesta saatavuudesta. (Järvinen, M. 19.2.2010.)

Suomenkielisten e-kirjojen myynti alkaa toden teolla syksyllä 2010. Otava ja Tammi lupaavat silloin tuoda myyntiin kymmeniä e-kirjoja. WSOY vihjaa tuovansa myyntiin myös kymmeniä e-kirjoja, mutta jo keväällä. Nämä lupaukset vaativat toteutuakseen lukulaitteiden saatavuuden parantumisen ja uusia e-kirjojen myyntipaikkoja. Vielä ei osata sanoa, mikä taho kerää e-kirjojen myynnissä suurimmat voitot. Todennäköisin e-kirjojen myyntipaikka on kirjakauppojen Internetissä toimivat kotisivut. Suomalainen kirjakauppa ja Akateeminen kirjakauppa ovat molemmat tulossa e-kirjamarkkinoille vuonna 2010. Teleoperaattori Elisa ja postiyhtiö Itella havittelevat myös paikkaa Suomen e-kirjamarkkinoilla. (Koistinen 2010a.) E-kirjojen myyntiin ja kysynnän mahdollisesta lisääntymisestä kärsii erityisesti pienet kirjakaupat (Pietiäinen, J-P. 23.2.2010). Painoalan kannattavuus horjuu myös (Laiho, S. 15.4.2010).

E-kirjamarkkinoiden lyhyen olemassaolon vuoksi avoimia tutkimusaiheita löytyy useita. Maailmalla on tehty e-kirjoihin liittyviä mielipidekyselyjä, joita Suomenkin nuoret e-kirjamarkkinat voivat hyödyntää. Yhdessä tutkimuksissa on todettu muun muassa, että opiskelijoiden käytössä lukulaitteet vaatisivat langattoman yhteyden, paremman tekstinkäsittelyn ja multimedian lisäyksen. Suurimpana esteenä lukulaitteen hankinnalle mainitaan niiden korkea hinta. (Behler 2009, 58.) Yhdysvalloissa on tutkittu lukulaitteiden ympäristöystävällisyyttä ja laitteiden elinkaarianalyysit ovat osoittaneet, että ”resurssien kulutuksen näkökulmasta sähköinen julkaiseminen ja lukeminen ovat huomattavasti perinteistä tehokkaampaa.” (Vihreä lanka 2010a.) Suomessa e-kirjoja koskevia tutkimuksia on toteutettu esimerkiksi perehtymällä niiden soveltuvuuteen kou-

luopetuksessa (Pohjolainen 2009). Lisäksi on tutkittu e-kirjan teknistä suunnittelua (Kairisalo 2010).

3.3.1 Suomalaiset kirjankustantajat

Suomessa toimivia erikokoisia kirjankustantajia on noin 200 (Kirjasuora 1999–2008). Kustantajat ovat jo kauan käyttäneet paperisten teosten painatuksessa sähköisiä tiedostoja, kuten ohjelmisto-yritys Adoben PDF-formaattia. Tämä antaa uskoa, että kustantajilta ei puutu e-kirjojen tekoon tarvittavaa teknistä valmiutta. (Laiho, S. 15.4.2010.)

Kirjankustannusalan taloudellinen menestys on laskenut viimevuosina ja tästä aiheutuvat muutokset ovat tuottaneet kirjankustantajille ongelmia. Esimerkiksi kirjapaino Gummerus on joutunut kestäämään paljon vuonna 2009. (Luukka 2009.) 1890-luvulta saakka Reenpää-suvun johtama perinteikäs Otava-kustantamo pääsi otsikoihin, kun sen kaksi johtohahmoa irtisanoutui suvun erimielisyyksien tähden (Koistinen 2010b).

Isojen kustantajatalojen kamppaillessa markkinoidensa kanssa, pienkustantamot lisääntyvät. Monet isojen kustantamojen työntekijöistä ovat perustaneet omia pienkustantamoita, jotka pyrkivät tunnetuiksi erikoistumalla. Isoja kustantajia on Suomessa syytetty liiasta bisneksen teosta, jolloin myyntiluvut on laitettu kulttuuritekojen edelle. Pienten kustantamojen on isoihin verrattuna helpompaa poiketa perussisällöistä ja herättää keskustelua. Uusien innovaatioiden käyttöönotto soveltuu usein hyvin pienkustantajille. Print-on-demand on mainio esimerkki käytännöstä, joka saa aikaan tuntuvia säästöjä kustantajille. Edellä mainittua käytäntöä käyttävän kustantajan tarvitsee painaa yksittäinen kirja vasta, kun se on tilattu ja varastotilan tarve pienenee. (Rantanen 2010.) Kustantajan työläs painomäärien arviointi vähenee, jos se siirtyy käyttämään e-kirjoja ja print-on-demandiä (Pietiäinen, J-P. 23.2.2010).

Yksi Suomen kirja-alan myllerryksen syistä on myös Internetin tarjoama ilmainen markkinointikanava, joka voi tehdä kirjankustantajat tarpeettomiksi. Suomen Kustannusyhdistyksen johtaja Sakari Laihon mukaan avain kirjankustantajien menestykseen tulevaisuudessa on tarjota sitä, mitä kuluttajat haluavat. Ennen käytetty malli, jossa kirjankustantaja saneli säännöt, ei enää toimi. (Turunen 2009.) Tarjonta ohjaa kuluttajien tottumuksia, samoin kuin lukijoiden kysyntä e-kirjojen tarjontaa (Hiidenmaa 2009, 14).

Kustantajat voisivat tehdä e-kirjoja yhteistyössä Gutenberg-projektin tapaisten vapaaehtoistahojen kanssa. Kustantaja hoitaisi tällöin tekijänoikeusasiat ja vapaaehtoiset tekisivät e-kirjat. Myynti voisi tapahtua kustantajan kotisivuilla. (Järvinen, M. 19.2.2010.)

Tekijänoikeudet määräävät e-kirjojen tulevaisuutta. Kirjankustantajien tämän hetkinen pelko kirjallisen aineiston väärinkäytöstä voi hidastaa uusien e-kirjojen tekemistä. Teosten oikeuksien haltijoiden vakuuttaminen e-kirjakauppojen turvallisuudesta ja kopiosuojauksesta on tärkeää. Samalla pitää keksiä houkutteleva tapa markkinoida saatavilla olevaa e-kirjavalikoimaa kuluttajille. (Lipasti, P. 29.10.2008.)

3.3.2 E-kirjat Suomen kirjastoissa

Kirjasto on suosituin suomalainen julkinen instituutti. Tämän aseman säilyttäminen vaatii ponnisteluja. Kirjaston tehtävänä on toimia inhimillisenä käyttöliittymänä länsimaiseen sivistysperintöön ja digitaaliseen maailmaan. Kirjastojen on tehostettava informaation kulkua ja pysyttävä mukana alati muuttuvassa kehityksessä. Epävarmaan tulevaisuuteen luovat haasteita julkisten instituutioiden asema, kuntatalouden muutokset ja informaation digitalisointi. (Relander 2010.)

Suomen kirjastot, museot ja arkistot ovat digitoineet aineistoaan 1990-luvulta asti. Vuonna 2008 käynnistetyn KDK- eli Kansallinen digitaalinen kirjasto -hankkeen tavoitteena on saattaa fyysisiä teoksia digitaaliseen muotoon ja parantaa näiden aineistojen saatavuutta. KDK -hankkeen rahoituksella on digitoitu jo miljoonia objekteja ja kehitetään asiakasliittymää, jonka kautta voi hakea lainsäädännön perusteella rajoittamatonta aineistoa. (KDK 2010a.) Asiakasliittymän kautta voi muun muassa uusia lainoja, varata aineistoa, tarkistaa saatavuustietoja ja kirjoittaa arvosteluja. Palvelu ei eristydy muusta verkosta, vaan sen sisältöä on tarkoitus voida viedä muualle ja linkityksen teko muista verkkopalveluista pitäisi onnistua myös. (Tonteri 2009.) Hankkeessa on mukana 35 organisaatiota, joista mainittakoon Helsingin kaupunginkirjasto, Valtion taidemuseo, Yleisradio, Kansalliskirjasto ja Suomen museoliitto (KDK 2010b). Kansalliskirjaston Digitoitikeskuksen johtaja Majlis Bremen-Laamanen (Tonteri 2009) on sanonut KDK-hankkeen yhteydessä, että ” kirjastojen, museoiden ja arkistojen digitaaliset kokoelmat ovat kansallista omaisuutta, joiden pitää olla kaikkien saatavilla ”.

Euroopan digitaalinen kirjasto Europeana on vastine Suomen KDK:lle. Vuonna 2008 aloitettu Europeana on osa EU:n komission i2010-strategiaa. (Ojala 2010.) Sen kokoelmiin kuuluu esimerkiksi digitoituja kirjoja, lehtiä, karttoja, maalauksia, televisio-ohjelmia ja musiikkia. Vuoden

2010 huhtikuussa Europeana tarjosi käyttäjilleen noin neljä miljoonaa sähköistä dokumenttia, kun määrä oli vuonna 2009 kaksi miljoonaa. (Europeana 2010; Tonteri 2009.) European ensimmäinen versio julkaistaan kesällä 2010 ja objekteja uskotaan silloin olevan noin 10 miljoonaa. Europeanaan sulautetaan EU:n jäsenmaiden digitaalisia kokoelmia, joiden joukossa on myös KDK-hankkeen objektit. (Ojala 2010.)

Suomen yleiset kirjastot ovat toimineet nykyisessä muodossaan suomalaisen sivistyksen tukipilarina jo 1800-luvulta asti. Niiden tavoitteena on tarjota kansalle tasa-arvoinen valmius päästä informaation lähteille. (Opetusministeriö 2010.) Suomen yleiset kirjastot pyrkivät tarjoamaan asiakkailleen uusimpia tekniikoita, kuten blu-ray-levyjä. Enemmistön suomalaisten kirjastojen elektronisesta aineistosta löytää FinElibin eli Kansallisen elektronisen kirjaston kautta (FinElib 2010). Enemmistö Suomen kirjastoista tarjoaa lainaajilleen vaihtelevia määriä e-kirjoja (Lehtonen 2009, 18). Kirjastojen globaali aineiston digitointi mahdollistaa kirjastojen välisen e-kirjojen lainauksen. Näin pienetkin kirjastot voivat saada kokoelmiinsa esimerkiksi harvinaisia tekstejä maapallon toiselta puolelta. (Järvinen, M. 19.2.2010.) Kirjastoja piinaava tilan puute poistuisi myös e-kirjojen yleistyessä. Kirjastot voisivat valita kuinka monta kappaletta tiettyä teosta tilataan paperisena ja kuinka monta sähköisenä. (Laiho, S. 15.4.2010.)

Pääkaupunkiseudulla toimivat HelMet-kirjastot lainaavat asiakkailleen satoja e-kirjoja. Vuodesta 2006 aloitettu e-kirjojen lainaus toimii e-kirjoja myyvän Ellibs-yrityksen sivujen valikoiman kautta. Vuoden 2010 alussa HelMet-kirjastot tarjosivat asiakkailleen lainaksi yhteensä 850 e-kirjaa, joista 542 oli englanninkielistä ja 363 suomenkielistä. HelMet-kirjastot ovat lisäksi tutkineet erilaisia lukulaitteita ja niiden valmiutta lainaustoimintaan. (Mäkinen, A. 17.3.2010.) Lukulaitteita tutkinut Helsingin kaupunginkirjaston e-aineistovastaava Antti Mäkinen (17.3.2010) kertoi, että ”nykyiset lukulaitteet ovat hitaita, kömpelöitä ja monimutkaisia, mutta kosketusnäytölliset lukijat voivat mullistaa markkinat”.

Espoon kaupunginkirjasto haluaa olla mukana lukukulttuurin muutoksessa ja lukulaitteiden lainauksen uskotaan alkavan keväällä 2010. Pääkaupunkiseudulla tämä on muuta Suomea helpompaa, koska HelMet-kirjastot tarjoavat asiakkailleen lainattavaksi jo satoja e-kirjoja (Vihreä lanka 2010b). Helsingin kaupunginkirjasto aikoo tuoda valikoimaansa 15 lukulaitetta vuoden 2010 toukokuussa (Mäkinen, A. 21.4.2010). Kirjastot haluaisivat e-kirjojen levitystä varten jonkin Ellibsin kaltaisen tahon, joka myisi valmiita e-kirjapalveluita. Tällöin sopimukset kustantajien ja kirjailijoiden kanssa olisivat jo tehty ja tekijänoikeus tarkistettu. (Ojala, M. 26.2.2010.) Suomenkielisten e-kirjojen hidas julkaiseminen on saanut Helsingin kaupunginkir-

jaston ottamaan yhteyttä suoraan kustantajiin. Helsingin kaupunginkirjasto käyttää Adobe Digital Reader-lukualustan mahdollistamia DRM-rajoituksia myös Ellibsin ulkopuolelta hankittujen e-kirjojen suojauksessa (Nylander, U. 22.4.2010).

Turun kaupunginkirjasto toi vuoden 2009 lokakuussa lainattavien uutuuksien joukkoon 8 lukulaitetta. Kyseisissä laitteissa on aluksi sisällä vain public domain eli tekijänoikeuden ulkopuolisia e-kirjoja. Maaliskuussa 2010 jokaista lukulaitetta oli lainattu 8 – 10 kertaa ja lainaajien ikäjakauma oli laaja. Laitteen sisällä on lainattaessa noin 70 e-kirjaa ja laina-aika on kaksi viikkoa, minkä aikana akkua ei ole tarvinnut ladata. Lukulaitteiden lainaajilta on tullut kritiikkiä laitteiden hitaudesta, aineistotarjonnasta, jumittumisesta, pienestä näytöstä ja näppäimistöä. Hyvää palautetta on saatu kirjainkoon muuttamisen helppoudesta ja sitä, että lukulaitteita saadaan yleensä kokeilla ilmaiseksi. Jokaisessa lukulaitteessa on suomenkieliset käyttöohjeet, joissa kerrotaan laitteen hyvistä käyttötavoista. Tähän mennessä laitteet on palautettu hyvässä kunnossa. Jos asiakas kuitenkin tuo turmeltuneen e-lukijan kirjastoon, otetaan selvää tarvitseeko asiakkaan maksaa täysi korvaus, eli 280 euroa. (Laine, A. 4.3.2010.)

E-kirjojen yleistymisen tuo joidenkin mieleen kirjastojen ja kirjaston työpaikkojen vähenemisen. Kirjastojen fyysisten tilojen tarve voi tulevaisuudessa olla pienenevässä, jos jokainen voi hankkia oman kirjaston Internetin kautta. Mobiilissa e-kirjojen maailmassa juuri kirjasto olisi se tarpeeton välikäsi. (Järvinen, M. 19.2.2010; Paavonheimo 2009.) Kirjastojen tarjoamien aineistohaku-palveluiden taustalla on kirjastoammattilaisten pitkään jatkunut luettelointityö. E-kirjojen myötä asiakkaat haluaisivat lainata hakemansa teokset suoraan ruudulle, ilman kirjastoon menemistä. (Verho 2009.)

Suomen yleisten kirjastojen ylläpito maksaa vuosittain asukasta kohti keskimäärin 54,55 euroa. Kirjastojen vuosittainen lainausmäärä väheni vuonna 2009. Lainauksen laskiessa yhden prosentin ja kävijämäärän kaksi prosenttia, on verkkoasiointi kasvanut kokonaiset 12 prosenttia. (Paavonheimo 2010.) Uhkaavista tulevaisuudennäkymistä huolimatta kirjastot eivät voi eristyä tai pysäyttää sähköistä kehitystä. Kirjastojen tulisi miettiä, miten sulautua verkkoon ja miten jalostaa kirjastopalveluja. Fyysisten kokoelmien laadukkuus on edelleen avainasemassa, mutta e-kirjat voisivat esimerkiksi täydentää oppikirjavalikoimaa. Näin verkko tarjoaisi uuden tavan tarjota fyysisiä kokoelmia asiakkaille. (Paavonheimo 2009.)

Oikeastaan e-kirjojen yhteydessä ei pitäisi puhua lainaamisesta. Suomen tekijänoikeuslaki käsittää vain fyysisen teoksen välittämisen lainaamisena. Kirjaston e-kirjojen tarjonnan oikeudelli-

nen perusta sovitaan tekijänoikeuslain säädöksiin suoran käytön sijaan sopimuksellisesti oikeudenhaltijan kanssa. Lukulaitteiden ja sen sisältävien e-kirjojen lainaus sen sijaan on tekijänoikeudellisesti mahdollista. Kirjasto voi lainata tekijänoikeudellisesti vapaita sähköisiä teoksia ja tiedostoja, mutta tämän palvelun tarve on kyseenalaistettava, koska asiakkaat voivat ladata kyseisiä teoksia itselleen ilman odotusta ja laina-aikaa. (Poroila 2006, 188-189.)

On epätodennäköistä, että Suomen yleiset kirjastot pääsisivät Ellibsin tapaan itse tarjoamaan asiakkailleen verkon kautta tapahtuvaa e-kirjojen lainausta. Suomalaiset kustantajat haluavat suojella tekijänoikeuden alaisia teoksiaan mahdollisimman hyvin. (Laiho, S. 15.4.2010.) Kirjastojen on saatava jokaiseen lainattavaan e-kirjaan oikeudenhaltijan lupa (Relander 2010). Jos kustantajat alkavat myydä kustantajakohtaisia lukulaitteita, joihin voi ladata vain tietyn kustantajan e-kirjoja, kirjastot voivat ehkä saada lainaustarkoitukseen sopivia lukulaitteita. Näihin lukulaitteisiin olisi mahdollista ladata useamman kustantajan e-kirjoja. (Laiho, S. 15.4.2010.)

3.4 Tekijänoikeus ja ihmisoikeus e-kirjojen maailmassa

E-kirjat ovat tuoneet yrityksille paljon mahdollisuuksia, mutta myös haasteita. Yksi suurimmista huolenaiheista on tekijänoikeus ja sen valvominen. (Lehtonen 2009, 18.) Tulevaisuudessa olisi tärkeää saada aikaan globaali tekijänoikeussopimus, koska Internetiä ei voi rajata maansisäisten rajojen perusteella. Tekijänoikeusrikkomusten kitkeminen tulee muuten olemaan todella vaikeaa. (Järvinen, M. 19.2.2010.) Musiikkiteollisuus kärsii, koska verkkojakelun ja laittoman lataamisen myötä musiikista on tullut ilmaista (Ala-Kuha 2010). Satojentuhansien eurojen vuosittaiset menetykset musiikkibisneksessä luovat pelkoa myös kirja-alalla (Friberg, M. 12.2.2010).

Suomen voimassa oleva tekijänoikeuslaki on peräisin vuodelta 1961. E-kirjat keksittiin vasta kymmenen vuotta jälkeenpäin, mutta vanhaa lakia sovelletaan 1961 jälkeen tehtyihin sopimuksiin. (Hulkko 2009, 103-116.) Tekijänoikeuslakia uudistettiin digitaalitekniikan osalta vuonna 2005. Ennen laki suojasi oikeudenhaltijoita, mutta uudistuksien myötä kuluttajien oikeudet otetaan huomioon aiempaa enemmän. (Oesch 2009, 3.) E-kirjamarkkinoiden olisi hyvä tarkastella, mitä ja keitä sen tulisi suojata. Tutkia voisi myös kuinka hyvin eri tahot tuntevat oikeutensa. Internetissä tapahtuvan myynnin tähden on hyvä perehtyä seuraavien ilmiöiden tekijänoikeudellisiin seikkoihin: verkkosivujen ja niiden käyttäjien luoman aineiston suojaus, sähköisen aineiston linkitys ja suojaus ja käyttöoikeuden välinen suhde. (Hiidenmaa 2009, 16.)

Useimmat tekijänoikeuslain oikeudet toimivat edelleen, mutta joitain olisi hyvä tarkistaa. Myynnin ja välittämisen tapojen monipuolistuessa tekijät määräävät edelleen muun muassa tekstiensä myyntioikeudesta ja niiden eteenpäin luovuttamisesta. E-kirjaa plagioidaan, jos sen tekstiä lainataan ilman alkuperäiseen tiedostoon viittaamista. (Hiidenmaa 2009, 10.) E-kirjojen myötä kustantajien pitäisi päivittää sopimusmallinsa, jotta niissä huomioidaan tekijän tuotannon digitaalinen julkaiseminen. (Laiho, S. 15.4.2010) Tekijänoikeuslakia voidaan joutua tulkitsemaan, jos kustannussopimuksessa ei ole mainittu digitaalisesta julkaisusta lainkaan. Suositeltavinta vastaavassa tilanteessa olisi tehdä uusi sopimus, jossa mainitaan teokseen kohdistuvat sähköiset oikeudet. Jos katsotaan, että oikeuksien luovuttaja on tiedostanut digitaalisen julkaisun mahdollisuuden sopimusta tehtäessä, nähdään digitaalisen julkaisun oikeuden tulleen osaksi sopimusta. (Hulkko 2009, 103-116.)

Kuvallisten kirjojen sähköistäminen on tekijänoikeudellinen ongelma. Kuvien käyttöoikeuksien saaminen e-kirjan julkaisuun voi tarkoittaa yhteyden ottamista kansainvälisiin kuvatoimistoihin. E-kirjan kuvien oikeuksien saannilla on hintansa, mikä tulee päätymään kuluttajan ostohintaan. Kauhuskenaarioksi voidaan ottaa oppikirja, jossa on vain puolet kuvista, koska muiden oikeuksista ei päästy sopuun. Kustantajat tulevat tästä syystä aloittamaan e-kirjojen julkaisun tekstikirjoista tai teoksista, joiden kuvien oikeudet heillä jo on. (Laiho, S. 15.4.2010.)

Suomessa käytettävä tekijänoikeuslaki on voimassa tekijän teoksen 70 vuotta hänen kuolemansa jälkeen. Lisäksi anonyymit tekijät saavat teoksilleen tekijänoikeussuojan 70 vuotta teoksen julkaisemisen jälkeen. Suomeen olisi tärkeää tehdä hyvä tietokanta, joka käsittää tiedot kaikista tekijänoikeuden alaisista teoksista. Jos esimerkiksi orpojen teosten käyttöoikeuksista ei päästä yhteisymmärrykseen, Suomen e-kirjamarkkinat tulevat kärsimään. Kustantajien on lisäksi hyvä muistaa, että tekijänoikeus raukeaa yllä mainitulla tavalla, vaikka he olisivatkin ostaneet oikeudet itselleen. (Järvinen, M. 19.2.2010; Järvinen, M. 7.4.2010.) EU:n Digital Library -hanke on pyrkimys kerätä tietoa Euroopan tekijänoikeudenhaltijoista yhteen tietokantaan (Pietiäinen, J-P. 23.2.2010). Orpojen teosten tekijänoikeuden ylläpitäjänä Euroopassa toimii ARROW -projekti. Se tarjoaa metodiikan, jolla voidaan löytää teosten oikeudenhaltijoita. Jos metodeilla ei kyseisiä tahoja löydetä, sovitaan maksusta ARROW:n kanssa. (Laiho, S. 15.4.2010.)

Nettipiratismi on e-kirjamarkkinoiden suuria ongelmia. Jos e-kirjoja ei suojata, löytyy niitä pian tuhansia esimerkiksi Pirate Bay:n tapaisilta laitonta aineistoa levittävilta sivustoilta. (Turunen 2009a.) Kirjankustantajien ja muiden päättäjien tulisi kuitenkin ottaa huomioon tavalliset kuluttajat, joiden lukukokemukset kärsivät DRM- eli Digital Rights Management-suojauksesta. Into

Kustannus on yksi taho Suomessa, joka välittää e-kirjoja ilman suojausta, koska he näkevät DRM:n helposti purettavana ja epäkäyttäjystävällisenä. Lisäksi suomen kieltä puhuvien pieni määrä ehkäisee laajamittaista piratismia. Into Kustannus muistuttaa kuitenkin sivuillaan, että e-kirjoja ei saa välittää toisille osapuolille. (Into Kustannus 2010.)

Into Kustannuksen esille tuoma DRM -suojausten helppo purkaminen on karu totuus. Kirjastoseuran puheenjohtaja Jukka Relanderin mukaan Internetissä oli vuoden 2010 helmikuussa noin neljännesmiljoona sivua, joilta löytyi ohjeet nettikauppa Amazonin Kindle-lukulaitteen suojausten murtamiseen. Jos suojauksia ei saada toimimaan ja e-kirjat ovat saatavilla netin kautta ilmaiseksi, päädytään hyvin pian tilanteeseen, jossa kustantamoita, kirjakauppoja tai kirjastoja ei enää tarvita. (Ala-Kuha 2010; Relander 2010.) Sähköisten aineistojen suojaukselle on DRM:n lisäksi muitakin vaihtoehtoja. Maailmalla käytetään usein vesileimaa, johon sisältyy tieto e-kirjan ostajasta. (Järvinen, M. 19.2.2010.)

Internetin ja sähköisen median huonoilta puolilta suojautuminen on aihe, josta tullaan väittelemään e-kirjojen yleistymisen myötä. Nettikauppa Amazonin 2009 heinäkuussa tekemä e-kirjojen yhtäkkinen takaisin veto kuvaa hyvin kuinka pitkä oikeuksienhaltijoiden käsi on. Yksi kustantajan pyynnöstä takaisin vedetyistä e-kirjoista oli George Orwellin 1984-teos. Tapaus on tuonut Amazonille kyseisen kirjan kautta asiakkaitaan tarkkailevan isoveljen-leiman. (Pogue 2009.)

Tiettyä kirjaa voidaan myydä eri maissa erisisältöisinä e-kirjoina ja kirjankustantajauskolliset lukulaitteet ovat vaarallisia markkinoinnille. Fyysisen kirjan lainaaminen ystävälle on helppoa, mutta e-kirjan lainaamista voidaan tarvittaessa rajoittaa monenlaisilla tekniikoilla, kuten lukijan silmän biotunnistuksella. Poliittisten e-kirjojen lukemisen seuraaminen on joissain maissa jo nykypäivää. On ymmärrettävää, että tekijänoikeuksien haltijat haluavat suojella teoksiaan, mutta johonkin olisi tärkeää vetää viiva. Tavallisilla kuluttajilla ei ole lähestulkoon ollenkaan oikeuksia e-kirjamarkkinoilla. (Lehtonen 2009, 17.) Tämä ominaisuus voi hyvinkin karkottaa potentiaalisia e-kirjojen ostajia. Kuluttajien oikeuksiin kohdistuvia kysymyksiä ovat ostetun e-kirjan kopioiden määrä, e-kirjan siirtäminen toisiin laitteisiin tai sen lainaaminen (Laiho, S. 15.4.2010).

Suomessa kirjankustantajat ja tekijät sopivat kirjojen saattamisesta sähköiseen muotoon teoskohtaisissa kustannussopimuksissa. Suomen tietokirjailijat ry:n kustannussopimusmallissa e-kirjoihin kohdistuvia tekijänoikeuksia käsitellään muun muassa 14 §:ssä seuraavasti:

Tekijä sitoutuu tarjoamaan ensisijaisesti Kustantajalle eri sopimuksessa julkaista teos myös sähköisessä tai audiovisuaalisessa muodossa. Kustantajan on käytettävä tätä optio-oikeutta neljän kuukauden kuluessa Tekijän tarjouksesta. Mikäli Tekijä ja Kustantaja eivät pääse molempia osapuolia tyydyttävään sopimukseen kyseisen ajan kuluessa, on Tekijä vapaa solmimaan sopimuksia kolmansien kanssa. (Jokinen 2008, 146.)

E-kirjojen tekijänoikeus koskee tekijöiden ja kustantajien lisäksi myös kääntäjiä. Kääntäjän tekijänoikeus käännökseensä vanhenee 70 vuoden kuluttua tämän kuolemasta. Ilman kääntäjän tai muun oikeudenhaltijan suostumusta, kustantaja ei voi julkaista käännöskirjallisuuttaan e-kirjoina. Kustantajat ovat tällä hetkellä valmiit maksamaan kääntäjille korvauksia vain printtutuotteesta. Kääntäjät ja kustantajat pääsevät eroon tästä ongelmasta tekemällä uuden korvausmallin. Kyseisen ratkaisun syntyminen voi viedä pitkään ja siksi toimivien e-kirjamarkkinoiden perustaminen viivästyy. (Leppänen, L. 30.3.2010.)

3.4.1 E-kirjat ja Google-teoshaku

Googlen tarjoama Google-teoshaku eli Book Search on tuonut esille monipuolista keskustelua e-kirjojen tekijänoikeuksista. Internet-palveluita tarjoavan Googlen tarkoituksena on tuoda kaikkien Internetin käyttäjien ulottuville vanhat, tekijänoikeuksien ulkopuolelle jäävät kirjat, tekijänoikeuksin suojatut loppuunmyytyt teokset ja tekijänoikeuksin suojatut saatavilla olevat teokset. Monet yhdysvaltalaiset kirjailijat ja kirjankustantajat nostivat Google-teoshakua kohtaan yhteiskanteen vuonna 2005. Google ja kanteen nostajat tekivät vuonna 2008 sopimuksen, joka antaa Googlelle oikeuden tarjota miljoonia e-kirjoja yhdysvaltalaisille käyttäjilleen. Uuden sopimuksen mukaan he voivat hakea teoksia Google-teoshaun kautta ja lukea niitä siirrettyään ne henkilökohtaiselle sähköiselle kirjahyllylleen. Teosten lainaaminen tai ostaminen tapahtuu joko linkkien kautta kirjastojen tai kirjakauppojen sivuilta. (Google 2010.)

Euroopan unionin komissio tutki Googlen kirjojen digitointihanketta vuonna 2009. Syynä tähän oli eurooppalaisten kirjankustantajien kritiikki yhdysvaltalaisen järjestöjen ja Googlen solmimaa sopimusta kohtaan. Google on tehnyt myönnytyksiä, mutta silti osa kirjankustantajista katsoi sen rikkovan tekijänoikeuslainsäädäntöä. (Digitoday 2009.) Yhdysvaltalaisen tekijänoikeusjärjestöjen kanssa solmittu sopimus olisi antanut Googlelle oikeuden skannata Yhdysvalloissa julkaisemattomia kirjoja ja tekijänoikeuksien omistajien olisi pitänyt erikseen ilmoittaa, jos he eivät halunneet teoksiaan Googlen hakuun. Lievennetty sopimus tuo Googlen

teoshaun piiriin vain Yhdysvalloissa rekisteröidyt ja Britanniasta, Australiasta ja Kanadasta tulevat kirjat. Ulkopuolelle jää noin 95 prosenttia ulkomaisista kirjoista. (Moisio 2009.)

3.5 Lukulaitteet

E-kirjat luetaan vielä enimmäkseen tietokoneen näytöltä. Markkinoilla on kuitenkin jo pitkään ollut erilaisia lukulaitteita, joiden tarkoituksena on tarjota e-kirjan lukijalle fyysisen kirjan lukemista jäljittelevä elämys. Ensimmäiset lukemiseen tarkoitettut laitteet tehtiin 1990-luvun puolivälissä, mutta ne olivat kömpelöitä. (Lehtonen 2009,16.) Lukulaitteet tarjoavat vaihtelevia ominaisuuksia käyttäjilleen. Näitä vaihtelevia ominaisuuksia ovat muun muassa ilmainen langaton yhteys Internetiin, erilaiset tiedostoformaatit, vaihtelevan kokoluokan näytöt, näppäimistö ja kosketusnäyttö. (Ebookreadermatrix 2008–2009.) Pieneenkin lukulaitteen muistiin voi mahtua noin 1500 e-kirjaa (Lehtonen 2009, 16).

Lukukokemus tietokoneen näytöltä ja lukulaitteelta on hyvin erilainen. Lukulaitteen näyttö on paljon pienempi kuin tietokoneen näyttö, mutta silmille lukija on käyttäjäystävällisempi. Uusimmat lukulaitteet käyttävät teknistä innovaatiota, sähköistä mustetta, jota on helppo lukea, koska se ei tietokoneen tapaan värise. Tällainen lukulaite ei myöskään rasita silmiä, koska mustavalkoinen tekniikka ei tarvitse taustavaloa. Jotkut lukulaitteet yhdistävät kahta tekniikkaa. Niissä tuotetaan sähköisellä musteella teksti ja perinteisellä näyttötekniikalla värilliset alueet. Lukulaitteet kuluttavat energiaa vain sivuja päivitettäessä. Tästä syystä sähköistä mustetta käyttävä lukulaite kuluttaa paljon vähemmän energiaa. (Heilmann, J. 1.4.2010; Lehtonen 2009,16; Turunen 2009b)

Yhdysvaltojen markkinoilla on tarjolla kymmeniä erilaisia lukulaitteita. Suosituimmat näistä ovat Amazonin Kindle ja Sony'n Reader. Amazonille vuoden 2009 joulukuu oli käännteentekevää aikaa, koska Kindlestä tuli sen eniten lahjaksi annettu esine ja ensimmäisenä joulupäivänä Amazon myi enemmän e-kirjoja kuin tavallisia kirjoja. (AFP 2009.) Edellä mainitut lukulaitteet käyttävät sähköistä mustetta ja rajaavat näytöt pelkästään mustavalkoisiksi. Tämä hidastaa värillisten teosten e-kirjamarkkinoille tuloa. Yhdysvaltalainen teknologiayhtiö Apple sysäsi e-kirjamarkkinoita eteenpäin julkaisemalla 27. tammikuuta 2010 tablet-tietokone iPad:n. Tämä, noin 700 grammaa painava tietokone pitää sisällään muun muassa seuraavat ominaisuudet: langaton verkko ja kosketus- ja värinäyttö. (Pullinen 2010.)

Applen iPad tuli Yhdysvalloissa myyntiin 3. huhtikuuta, mutta sitä ei saa vielä ostettua Euroopassa. Jopa kannettavan tietokoneen korvaajaksi povattu iPad sai heti käyttäjiltään kritiikkiä

hitaasta langattomasta yhteydestä ja usb-latauksesta. 300 000 iPadin myynti ensimmäisenä päivänä oli myös odotettua vähäisempi. (Simola 2010).

Lukulaitteiden maailmaan tulee lisää ihmeteltävää, kun hollantilainen yritys Liquavista tuo kehittämiensä electrowetting eli elektrokastuvan näytön markkinoille vuoden 2011 puolivälissä. LCD- ja e-ink -näyttöjen hyvät ominaisuudet yhdistävän keksinnön kautta lukulaitteet voivat näyttää värillisiä elokuvia. Elektrokastuva näyttö toimii sähkölatauksilla, jotka siirtävät halutun värisen öljyn jokaiseen näytön pikseliin. Vähän sähköä kuluttava näyttötekniologia mahdollistaa 60 kuvaa sekunnissa -nopeuden, mikä poistaa nykyisten lukulaitteiden käyttämän tekniikan hitaan sivunvaihdon. Liquavistan johtaja uskoo, että elektrokastuvat näytöt päätyvät tulevaisuudessa muun muassa kotien televisioihin, matkapuhelimiin ja tietokoneiden näytöille. Kannettavien näytöillä keksintä pitkittäisi koneen latausaikaa tunneista päiviin. (Simmons 2010.)

Suomessa lukulaitteiden myynti on vähäistä. Suomalaiset ovat voineet ostaa Kindleä Amazonin kautta jo vuoden 2009 lokakuusta asti. Kindlen yli 300 euron hinta lienee yksi syy ostohaluttomuuteen. Lisäksi Amazon ei ole pystynyt sopimaan Suomen kanssa uusien e-kirjojen latauksessa tarvittavan ilmaisen 3G-verkon käytöstä. Tästä syystä suomalaisten Kindlen käyttäjien pitää ladata e-kirjansa lukulaitteeseen usb-johdon avulla. (Pitkänen 2010.) Muita Suomessa myytäviä lukulaitteita ovat esimerkiksi BeBook ja CyBook (Sähkökirja.fi 2010e). Edellämainittuja lukulaitteita voi tilata Suomessa Internetin kautta muun muassa seuraavilta tahoilta: Myllylahti Oy, Pixmania ja Bookeen (Into Kustannus 2010).

Lukulaitteita ostaessa kannattaa kiinnittää huomiota niissä toimiviin tiedostoformaatteihin. Markkinoilla olevat lukulaitteet eivät näytä kaikkia suosituimpiakaan formaatteja. Lukulaitteiden yleinen standardi EPUB-formaattikaan ei toimi Amazonin Kindlessä. Kolme e-kirjamerkkien yleisintä lukulaitetta ovat Amazon Kindle, Apple iPad ja Sony Reader. Kaikki kolme lukulaitetta näyttävät kymmenistä mahdollisista formaateista vain Adopen PDF-formaattia ja Microsoftin DOC-formaattia. (Buchanan 2010.)

3.6 E-kirjan SWOT -analyysi

E-kirjojen heikkouksia ovat tekijänoikeuden tuomat kiistat, fyysisen omistettavuuden puute, käyttöympäristöjen eli lukulaitteiden, tietokoneruutujen tai kännykkänäyttöjen huono suunnittelu, eri formaattien nopea kehitys ja yleisten standardien puute (Kirja 2010 2001, 37). Useat vanhemmat kirjojen lukijat ovat huolestuneita Internetin ja e-kirjojen tuomasta muutoksesta kirjastojen palveluun ja tarjontaan. Ihmisten todellinen tietämys on vähentynyt, koska Googlen

kaltaiset sivustot vapauttavat muistamisaineista. Liiallinen paperisten kirjojen aliarvostaminen voi ilmetä niiden pois heittämisestä. Tämä on tapahtunut ainakin yhdessä yhdysvaltalaisessa kirjastossa, jossa 240 000 kirjaa poistettiin e-kirjojen tieltä. (Wallis 2008.)

Todettuja e-kirjojen vahvuuksia ovat muun muassa paperin säästö, nopea ja halpa valmistusprosessi ja päivityksien nopea käyttöönotto. Tietyn kohteen löytäminen tekstistä tapahtuu nopeasti ja satojen kirjojen kantaminen onnistuu yhdellä isolla muistikapasiteetilla varustetulla laitteella. E-kirjan omistaja voi muuttaa sen ulkomuotoa tekemättä peruuttamattomia muutoksia alkuperäiseen tekstiin. E-kirjallisuus helpottaa vammaisten lukemista muun muassa äänen käytöllä. E-kirjan tekstin koon muuttaminen on helppoa ja käytännöllinen apu heikosti näkeville käyttäjille. Pienten julkaisijoiden on helpompi löytää asiakkaita Internetin välityksellä. Kirjailijat saavat nopeaa palautetta ja pystyvät näin päivittämään tekstejään. E-kirjat mahdollistavat vapauden sensuurista. Tällä tarkoitetaan sitä, että e-kirjat, joista ei ole tehty kirjankustantajien kanssa sopimuksia, voidaan julkaista alkuperäisessä muodossaan Internetin välityksellä, eikä kirjankustantaja voi poistaa niistä sopimattomia kohtia. (Pastore 2008.) Toisaalta Internetin välityksellä voidaan valvoa esimerkiksi poliittisesti arkojen e-kirjojen lukemista (Lehtonen 2009, 17).

E-kirjojen ja paperiversion välisessä kilpailussa e-kirjan hyväksi luetaan myyntiprosessin valinnanvaraisuus. Asiakas voi mahdollisesti ostaa e-kirjan sivu sivulta tai luettuaan ilmaista versiota, päättää haluaako ostaa kyseisen e-kirjan. (Aaltonen 2007, 17.) E-kirjan tärkeimpiä eroja tavalliseen kirjaan verrattuna ovat sen ympärivuorokautinen saatavuus Internetin kautta ja säilytystilan vapautuminen (Renner 2007, 2). E-kirjojen kirjoittajat tulevat kasvattamaan palkkioitaan, koska kustantajien ei tarvita enää vähentää heille maksetuista tuloista sidontakustannuksia. E-kirjojen halvempi hinta voi kuitenkin pienentää kirjailijan saamia tuloja. (Lehtonen 2009, 18.)

E-kirjan tulevaisuuden mahdollisuuksiin kuuluu suoran asiakaspalautteen saaminen ja tämä mahdollistaa toiminnan uusimisen demokraattisesti. Oikeanlaisen markkinoinnin löytäminen tulee lisäämään e-kirjojen käyttäjien määrää. Markkinoinnin ohessa on tärkeää kertoa kaikille tärkeimmät tekijänoikeuksia koskevat seikat, kuten tulostamisen mahdollinen toimimattomuus. Selkeiden ohjeiden avulla vältetään asiakkaiden tyytymättömyys ja lainvastaiset teot. (Lipasti, P. 29.10.2008.)

E-kirjamarkkinoiden monipuolisuus ja käynnissä oleva kilpailu asiakkaista on enimmäkseen hyvä asia. Kustantajille e-kirja tarjoaa jopa 50 prosenttia pienemmät tuotantokulut tavalliseen

kirjaan verrattuna. Säästöä tulee paino-, varastointi- ja jakelukustannuksista. Lisäksi e-kirjoja myyvän kirjankustantajan imagosta tulee ympäristöystävällisempi. (Lehtonen 2009, 17.)

Standardien olemattomuus on tuonut kuluttajien eteen monia vaikeita valintoja. E-kirjojen myynti voi vähentyä, koska niiden tiedostoformaatit voivat muuttua toimintakelvottomiksi tai tekijänoikeuksien muuttumisen takia jotkut e-kirjat voivat hävitä lukijoista kokonaan (Fried 2009). Monet e-kirjojen lukemiseen käytetyt ohjelmat hankaloittavat myös e-kirjojen suunnittelua, koska ohjelma voi syrjäyttää tiedoston omat ulkoasumäärittelyt. Standardien yleistyminen mahdollistaisi monipuolisemman e-kirjojen suunnittelun, ”eikä lukijan näkemä lopputulos jää arvailun varaan”. (Kairisalo, N. 2010.) Suurin osa lukulaitteista näyttää vuonna 2007 hyväksytyt EPUB -tiedostoformaatin e-kirjat (epubBooks 2008-2010).

Liiteosuudesta löytyy lyhennelmä tämän luvun tärkeimmistä asioista (Liite 2).

4 Aineistot ja menetelmät

Tämä luku sisältää tiedon tutkimuksessa käytettävän aineiston valinnasta ja käytöstä. Lisäksi luku antaa selonteon tutkimuksen aikana suoritettujen haastattelujen suunnittelusta, toteuttamisesta ja analysoinnista. Esittelyn kohteena ovat haastattelujen kohderyhmät ja kysymykset, jotka löytyvät kokonaisuudessaan tutkimuksen liiteosuudesta (Liite 3). Luvussa käsitellään myös muita tutkimuksen aikana käytettyjä menetelmiä.

4.1 Tutkimuksessa käytettävät aineistot ja menetelmät

Opinnäytetyössä käytettiin laadullista eli kvalitatiivista menetelmäsuuntausta, millä pyritään ymmärtämään kohdetta. Laadullisen tutkimuksen kohderyhmät rajattiin käsittämään suomalaisia kirjankustantajia, asiantuntijoita ja kuluttajia. Tärkein tieto saatiin kirjankustantajien edustajilta, jonka vertailu kuluttajien mielipiteiden kanssa tuotti uutta informaatiota analyysiin. Asiantuntijoiden haastattelujen kautta tutkimuksen teoriataustaan tuotiin uutta tietoa, jota olisi ollut muuten vaikeaa löytää käytettyjen tietolähteiden kautta. Tutkimuksen aineistona käytettiin teollisia julkaisuja, tiedostoja, artikkeleita, tutkimuksia, sähköposteja, tilastoja ja sanakirjoja.

Tutkimusmenetelmänä käytettiin suurimmalta osalta sisällön analyysiä ja haastatteluja. Sisällön analyysillä pyrittiin saamaan vastauksia tutkimuksen projektisuunnitelmassa esitettyihin kysymyksiin. Haastatteluilla tähdättiin syventävään tiedonsaantiin. Haastattelumuotona käytettiin puolistrukturoitua yksilöhaastattelua, joka sisältää ennalta määräytyt kysymykset, mutta mahdollistaa vastausvaihtoehtojen ja kysymysten muovaamisen. Haastattelija pyrki rohkaisemaan haastateltavaa esimerkiksi yhdistelemällä ajoittain vastauksia aiempien haastattelujen tuloksiin. Haastattelutilanteet olivat loppua kohden enimmäkseen rentoja keskusteluja.

Noin 200 suomalaisen kirjankustantajan joukosta valittiin 30, joille lähetettiin haastattelupyynnöksi ja kyselylomake. Kirjankustantajien haastattelut voitiin suorittaa tarvittaessa myös edellä mainitulla kyselylomakkeella. Näin tapahtui yleensä, jos haastatteluun pyydetty henkilö oli kiireinen.

Tutkimuksen aikana käytettäviä työvälineitä olivat muun muassa MS Office ja Helsingin kaupunginkirjaston lukulaitteet. Tutkijan oma lukulaite syvensi tutkittavan kohteen ymmärrystä. Tutkijan oman tekstin ja lähteiden tarkistuksen lisäksi ulkopuoliset tahot tarkistivat tutkimuksen uskottavuuden ja rakenteen.

4.2 Haastattelujen alustus ja suunnittelu

Tutkimuksen alussa päätettiin, että haastatteluja suoritettaisiin enimmäkseen kolmelle kohde-ryhmälle, jotka olivat kirjankustantajat, kuluttajat ja asiantuntijat. Kirjankustantajien ja kuluttajien edustajat valittiin satunnaisesti. Kirjankustantajien kohdalla oli kuitenkin tarkoituksena saada kattava kuva suomalaisen kirja-alan e-kirjasuunnitelmista. Tästä syystä pyrittiin keräämään erikokoisten kirjankustantajien mielipiteitä. Pääkaupunkiseudulta olevia kustantajia suositettiin, koska tutkimuksen ajalliset ja rahalliset resurssit olivat suppeat.

Ajallisten resurssien vähyden tähden uskottiin, että joitain tutkimuksessa mainittuja e-kirjamarkkinoiden tahoja jäisi haastattelemaan. Esimerkiksi kirjailijoiden, kirjakauppojen ja -painojen katsottiin olevan tällaisia haastattelujen ulkopuolelle jääviä ryhmiä.

Haastattelujen suunnittelussa käytettiin ohjeina vanhaa kurssimateriaalia. Tutkimuksen tekijän säilyttämistä materiaaleista saatiin tarpeeksi kattava ohjeistus haastattelujen suunnittelulle ja toteutukselle. Haastattelujen analysointiin saatiin ohjeita HAAGA-HELIA ammattikorkeakoulun opinnäytetöiden ohjeistuksesta, ohjaajilta ja Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran Tutki ja kirjoita -teoksen 15. painoksesta.

Asiantuntijoiden valinta suunniteltiin tapahtuvan heidän e-kirjoihin kohdistuvan tietämyksensä perusteella. Asiantuntijahaastatteluihin päätettiin pyytää muun muassa suomalaisten yleisten kirjastojen työntekijöitä, IT -asiantuntijoita ja suomalaisten kirjajyhdistysten jäseniä.

Kirjankustantajahaastatteluista oli alustavasti tarkoitus saada tietoa kustantajien e-kirjoihin kohdistuvista suunnitelmista. Kuluttajilta haluttiin saada tietoa ostajien e-kirjoihin liittyvistä vaatimuksista, toivomuksista ja mielipiteistä. Asiantuntijahaastattelut suunniteltiin antamaan yksityiskohtaista ja monipuolista informaatiota e-kirjoista. Lisäksi asiantuntijoilta aiottiin kysyä heidän mielipiteistään e-kirjamarkkinoista.

Yhteys haastateltaviin kirjankustantajien edustajiin ja asiantuntijoihin suunniteltiin tapahtuvan sähköpostiviestien (Liite 1) avulla. Näille kahdelle kohderyhmälle oli kirjoitettu oma tiedusteluviesti ja liitetiedosto kysymyksineen (Liite 3). Viestin saaneet pystyisivät reagoimaan kolmella eri tavalla: hyväksyä haastattelun, vastata liitetiedoston kysymyksiin tai jättää kokonaan vastaamatta. Viimeisimmän tapahtuessa yritettäisiin yhteyden saamista uudelleen.

Kuluttajien haastattelujen suunnittelu alkoi kysymyslomakkeen (Liite 3) tekemisellä. Ensimmäiset kysymykset tarkoitettiin helpottamaan aineiston ryhmittelyä. Muut lomakkeen kysymykset pyrittiin kirjoittamaan niin, että tulokset olisi helppoa rinnastaa yhteen kirjankustantajien mielipiteiden kanssa.

Haastateltavien oikeanlaiseen kohteluun pyrittiin suunnittelemalla, että haastattelujen kysymykset lähetettiin etukäteen haastateltaville. Lisäksi suunniteltiin, että tutustutaan kohteeseen ennen haastattelun alkua ja mainitaan tiedusteluviestissä, että tutkimuksessa ei tulla mainitsemaan kirjankustantajia nimeltä. Haastattelujen jälkeen oli tarkoituksena lähettää haastatelluille puhtaaksikirjoitettu versio haastattelusta. Haastattelujen lopuksi pitäisi mainita, että puhtaaksikirjoitettuun versioon saattoi laittaa korjauksia tai lisäyksiä, jos näki sen tarpeelliseksi.

4.3 Haastattelujen toteutus

Haastattelun hyväksyneet tahot vastasivat haastattelijan kysymyksiin ennalta sovittuna aikana. Ennen haastattelemaan menemistä haastattelijä tutustui kohteeseen. Näin oli mahdollista saada haastatteluun mukaan uusia kysymyksiä. Yleisesti pohjatiedon hakemisessa käytettiin kirjankustantajien ja asiantuntijoiden kotisivuja tai muuta Internetistä löytyvää informaatiota kohteista. Vaikka Internetistä olisikin löytynyt suoraan jokin haastattelun kysymyksien vastauksista, esitettiin kyseinen kysymys varmuuden vuoksi uudestaan.

Haastattelijä saapui yleensä noin 20 minuuttia ennen sovittua aikaa paikan päälle. Näin hänellä oli vielä aikaa tarkistaa kysymyksiään ja lisätä tarvittaessa uusia. Aikaisin paikalle tulemisella pyrittiin antamaan haastateltaville vaikutelma, että haastattelijä kunnioittaa heitä ja heidän kiireisiä aikataulujaan.

Haastateltavan tullessa paikalle, haastattelijä esitteli itsensä ja tutkimuksensa. Tämän jälkeen alkoi noin tunnin mittainen haastattelu, jonka aikana haastateltavalle esitettiin enimmäkseen ennalta ilmoitettuja kysymyksiä. Haastattelijä saattoi joskus keksiä uusia, ilmoitetusta poikkeavia kysymyksiä, ja esitti myös niitä. Jotkin esitetyistä kysymyksistä saattoivat tuottaa haastateltavalle vaikeuksia ja tällöin haastattelijä selvensi kysymyksen tarkoitusta ja antoi tarvittaessa valmiita vaihtoehtoja. Haastateltava jätti jotkut kysymykset kysymättä, jos ne eivät sopineet haastattelutilanteeseen. Haastattelijä saattoi joskus värittää keskustelua omilla tiedoillaan, vaikka tämä käytäntö ei ole suositeltavaa. Haastattelijä kirjoitti haastattelun aikana vastaukset paperille ja nauhoitti koko haastattelun, jos toinen osapuoli siihen suostui.

Haastattelija näytti yleensä haastattelun lopussa haastateltavalle tekemänsä SWOT -analyysin (liite 2). Tarvittaessa kyseinen kuva näytettiin haastateltavalla jo haastattelun alussa. Haastattelija esitteli kuvan avulla oman mielipiteensä e-kirjoista. Lisäksi haastattelija lupasi yleensä lähettää puhtaaksikirjoitetun version haastattelusta haastateltavalle, joka saattoi näin tehdä tekstiin korjauksia tai lisätä halutessaan mielipiteitään. Useimmat haastateltavat olivat kiinnostuneita saamaan valmiin tutkimuksen itselleen ja haastattelija lupasi lähettää sen heille.

4.4 Haastattelujen analysointi

Kirjankustantajien ja asiantuntijoiden haastatteluille oli varattu kaksi tuntia ja niiden puhtaaksikirjoittaminen sisältyi tähän aikaan. Haastattelujen aikana tapahtui monesti aineiston analysointia, kun haastateltava kertoi keskusteltavasta aiheesta sisäistämäänsä tietoja. Näin haastatteluihin saatiin usein rentoutuneempi ilmapiiri, koska haastateltava huomasi toisen osapuolen tuntevan aiheensa. Analysointia tapahtui myös haastattelujen puhtaaksikirjoitusvaiheessa. Tällöin haastattelija siirsi kirjoittamansa muistiinpanot tietokoneen tekstitiedostoon. Jos haastattelun sai nauhoittaa, kirjoitettiin tekstitiedostoon myös nauhan sisältämä lisätieto.

Liitetiedoston kysymyksiin vastaavat tahot lähettivät täytetyn tiedoston takaisin tutkimuksen tekijälle ja kysyivät tarvittaessa apua. Haastattelija otti lisätietoa tarvittaessa yhteyttä haastateltaviin tahoihin.

Aineiston analysointi tapahtui käymällä tiedostot läpi kysymys kerrallaan ja kirjoittamalla ylös yleisimmät vastaukset. Vastauksia vertailemalla tuotiin esille informaatiota, jota käytettiin tutkimuksen kysymysten ratkomisessa. Kohderyhmien toisiaan muistuttavat kysymykset voitiin käsitellä yhdessä. Esimerkkinä mainittakoon kirjankustantajien ja kuluttajien e-kirjojen hintaa koskeva kysymys, jossa pyrittiin selvittämään molempien puolien hintoja koskevia mielipiteitä.

4.5 Kustantajat

Tutkimuksessa haastateltiin kuutta kirjankustantajan edustajaa. Kymmenen kirjankustantajan edustajaa vastasi sähköpostitse heille lähetetyn viestin liitetiedoston kysymyksiin. Alkuperäisestä 30 kirjankustantajasta 16 vastasi kysymyksiin. Vähäinen vastausmäärä voi johtua muun muassa tiedon tai mielenkiinnon puutteesta, kiireestä tai Suomen e-kirjamarkkinoiden murrosvaiheen tuomasta sekasorrosta.

Ensin kysyttiin yleistä tietoa kustantajan toiminnasta. Tämän jälkeen siirryttiin e-kirjamarkkinoita koskeviin kysymyksiin (Liite 3). Jos kustantaja ei julkaissut e-kirjoja, siirryttiin liitetiedoston viimeisiin neljään kysymykseen.

Joissain kirjankustantaja-haastatteluissa oli myös esitetty muita aiheeseen kuuluvia kysymyksiä. Nämä kysymykset ja niistä saadut vastukset kirjattiin muistiin jälkeenpäin.

4.6 Asiantuntijat

Asiantuntijahaastatteluja suoritettiin yhteensä yhdeksän kappaletta. Tutkimukseen osallistuneita asiantuntijat olivat:

- Ellibsin Maritta Friberg,
- Helsingin kaupunginkirjaston Jukka Uotila, Mace Ojala, Antti Mäkinen ja Matti Järvinen,
- Turun kaupunginkirjaston Aija Laine,
- Suomen Kustannusyhdistys ry:n Sakari Laiho,
- Suomen tietokirjailijat ry:n Jukka-Pekka Pietiäinen
- ja VTT:n Jali Heilmann.

Kyseiset henkilöt valittiin asiantuntijoiksi, koska heillä oli tutkimuksen kannalta tärkeää informaatiota. Maritta Friberg toimi e-kirjakauppa Ellibsin asiakastuessa ja häneltä saatiin tietoa yrityksen historiasta, nykyisestä toiminnasta ja tulevaisuuden suunnitelmista. Helsingin kaupunginkirjastosta haastateltiin neljää työntekijää, koska he kaikki ovat seuranneet e-kirjamarkkinoita. Matti Järvinen on lisäksi mukana vapaaehtoisena Gutenberg-projektissa ja Antti Mäkinen toimii e-aineistovastaavana. Turun kaupunginkirjaston Aija Laine vastaa kirjastossaan lukulaitteiden lainauksesta. Suomen Kustannusyhdistys ry:n Sakari Laiholla on tietoa suomalaisista kustantajista ja eReading-projektista. Suomen Tietokirjailijat ry:n Jukka-Pekka Pietiäinen antoi tutkimukseen tietoa tietokirjailijoiden näkökannasta e-kirjamarkkinoita kohtaan. VTT:n Jali Heilmann on tutkinut lukulaitteita 1990-luvulta asti ja häneltä saatiin lisäksi tärkeitä mielipiteitä Suomen e-kirjamarkkinoista.

Joissain asiantuntijahaastatteluissa on myös esitetty muita aiheeseen kuuluvia kysymyksiä. Haastatteluissa käytetty kysymysrunko löytyy liiteosuudesta (Liite 3).

4.7 Kuluttajat

Kuluttajat tarkoittavat tavallisia ihmisiä, jotka olivat satunnaisesti samassa paikassa haastattelijan kanssa. Kuluttajat haluttiin ottaa mukaan tutkimukseen, koska heiltä saa tietoa potentiaalisten ostajien tarpeista ja mielipiteistä. Tästä on hyötyä kun suunnitellaan muun muassa e-kirjojen jakelukanavia ja myyntihintoja. Kuluttajat ryhmiteltiin analysointivaiheessa enimmäkseen iän ja sukupuolen mukaan. Ikäjakaumat olivat alle 20, 20-40, 41-60 ja yli 60. Viidennes vastanneista oli alle 20-vuotiaita tai yli 60-vuotiaita. Kysymyksiin vastanneista kuluttajista 16 oli siis 20-60-vuotiaita.

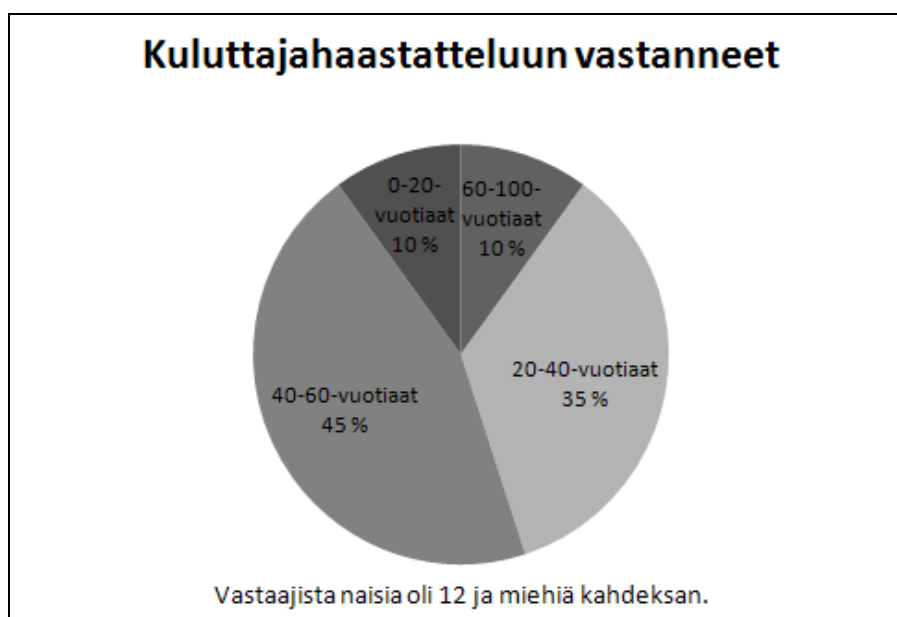
Joissain kuluttajahaastatteluissa on myös esitetty muita aiheeseen kuuluvia kysymyksiä. Haastatteluissa käytetty kysymysrunko löytyy liiteosuudesta (Liite 3).

5 Tulokset

Tässä luvussa tuodaan esille tutkimuksen tulokset. Analysoinnissa käytettiin sekä haastatteluis-
ta saatua dataa että teoriataustan informaatiota. Tarkoituksena oli tarjota lukijalle mahdolli-
simman laaja käsitys Suomen e-kirjamarkkinoista kustantajien ja kuluttajien näkökulmasta.

5.1 Tulosten analysointi ja haastattelujen kohderyhmät

Tutkimukseen osallistuneista 16 kustantajasta kuusi vastasi kysymyksiin haastattelujen kautta ja
10 vastasi sähköpostiviestin liitetiedoston kysymyksiin. Kustantajista yhdeksän oli pienkustan-
tajia, jotka julkaisevat vuosittain alle 100 teosta. Seitsemän kustantajista julkaisee vuosittain yli
100 teosta. Kaksi suurinta tutkimukseen osallistunutta kustantajaa julkaisee vuosittain yli 400
kirjaa. Kustantajilta saatujen vastausten analysoinnissa pyrittiin löytämään Suomen e-
kirjamarkkinoita koskevia vastaavuuksia ja eroja.

Kuvio 1. Kuluttajahaastatteluun vastanneiden kuluttajien jakauma

Kuluttajahaastatteluista seitsemän suoritettiin Helsingin kaupunginkirjaston Pasilan yksikössä
ja loput 13 tehtiin satunnaisesti niin kirjastoissa kuin muilla julkisilla paikoilla. Kuluttajista mie-
hiä oli kahdeksan ja naisia 12 (kuvio 1). Ikäjakauma oli seuraava: alle 20-vuotiaita ja yli 60-
vuotiaita henkilöitä oli kaksi, 20-40-vuotiaita seitsemän ja 40-60-vuotiaita yhdeksän. Kysymyk-
siin vastanneista kuluttajista suurin osa oli siis 20-60-vuotiaita. Keski-ikäiset naiset ovat Suo-
messä kirjojen suurlukijoita, joten ikäjakauma oli mielenkiintoinen. Kuluttajahaastattelujen

analysoinnissa keskityttiin tuomaan esille koko ryhmän yhtäläisyyksiä ja kaikkien ikäryhmien eroja.

Asiantutkijahaastattelujen kautta saatu tieto on sisällytetty teoriataustaan. Asiantuntijoiden yleinen mielipide oli, että suomalaiset kirjankustantajat ovat varovaisia e-kirjojen suhteen, koska ne haluavat välttää tekijänoikeuden loukkauksia ja e-kirjojen mukana tulevia toiminnanmuutoksia.

5.2 E-kirja tulevaisuus painetun kirjan rinnalla

Haastatelluilta kuluttajilta kysyttiin heidän näkemystään e-kirjojen tulevaisuudesta ja kaikki kaksikymmentä uskoivat niiden yleistyvän. Vielä tällä hetkellä kuluttajat suhtautuvat epäröiden e-kirjoihin. Suurin osa kuluttajista pitää tavallisesta kirjasta enemmän sen tarjoaman fyysisyyden, ulkomuodon, nostalgian ja omistettavuuden takia. Alle 40-vuotiaista kuusi sanoi pitävänsä e-kirjaa vartenotettavana vaihtoehtona fyysiselle kirjalle. Kuudesta kuluttajasta naisia oli neljä ja miehiä kaksi. Jää nähtäväksi, miten teknisiin laitteisiin tottunut Suomen kansa saadaan kiinnostumaan e-kirjasta.

Kustantajilta tiedusteltiin mieltävätkö ne e-kirjan uhkana tavallista kirjaa kohtaan. Ne vastasivat näkevänsä e-kirjan enimmäkseen uutena tapana tarjota tavallista kirjaa kuluttajille. Kirjankustantajat eivät koe e-kirjan vaarantavan tavallisen kirjan asemaa Suomessa. Osa kirjankustantajien edustajista uskoo, että e-kirjat saavat vähän lukevia kohderyhmiä, kuten miehiä ja poikia, lukemaan enemmän.

Kuluttajatkään eivät uskoneet e-kirjan olevan uhka tavalliselle kirjalle lähitulevaisuudessa, mutta joidenkin paperisten aineistolajien, kuten lehtien, nähdään vähentyvän. Tavallisella kirjalla on Suomessa vankka tukijoukko, joka arvostaa fyysistä lukukokemusta ja ennustaa tavallisen kirjan elävän rinnakkain e-kirjan kanssa. Tavallisen kirjan asemaa voivat horjuttaa e-kirjan hinnan laskeminen, ekologisemman materiaalin käyttö lukulaitteiden valmistuksessa ja lukulaitteiden yleistyminen.

5.3 E-kirjojen julkaisutoiminta Suomessa

Tutkimukseen osallistuneista pienistä kustantajista kolme ja isoista kaksi vastasi julkaisevansa e-kirjoja. Kysyttäessä e-kirjojen julkaisun tuomista muutoksista kustantajien toimintaan, kerrottiin e-kirjojen tuovan jonkin verran uusia asioita kustantajien toimintaan. Näkyvimvät muu-

tokset ovat e-kirjamarkkinoiden aktiivinen seuraaminen, henkilökunnan koulutus, e-kirjojen tuottamisessa tarvittavan laitteiston ja ohjelmiston tekeminen ja fyysisten teosten muuttaminen erilaisiin sähköisiin tiedosto-formaatteihin.

E-kirjoja julkaisevilta kustantajilta tiedusteltiin asiakkaiden ja kirjailijoiden mielipiteitä e-kirjoista. Kirjailijoilta ja asiakkailta on saatu vaihtelevaa, mutta pääasiassa positiivista palautetta. Sähköistä oppimateriaalia julkaisevat kustantajat ovat saaneet kouluilta ja oppilaitoksilta kiitosta e-kirjojen helpposta saatavuudesta ja käytettävyydestä. Kirjailijoiden keskuudessa epäluuloa e-kirjojen julkaisua kohtaan ovat puolestaan aiheuttaneet sekä korvaustenjakko, eli e-kirjojen myynnistä tulevan tuoton jakaminen muun muassa kirjailijan, kustantajan, kääntäjän, digitoijan ja kirjakaupan kesken, että nettipiratismi eli netin kautta tapahtuva laiton kopiointi. Jotkut kirjailijat arvostavat enemmän tavallista kirjaa ja kieltävät aineistonsa sähköistämisen.

Kaksi e-kirjoja julkaisevista kustantajista kertoi haastattelussa käyttävänsä e-kirjoissaan EPUB-formaattia ja kolme käyttää PDF-formaattia. Tämä kertoo siitä, että tiedostoformaattien välisten vaihtoehtojen kautta kuluttajalle annetaan niukasti valinnanvapautta. Lisäksi muutamat kustantajat eivät ole vielä selvittäneet, mikä formaatti sopii parhaiten heidän aineistonsa sähköiseen lukemiseen.

Kirjankustantajilta tiedusteltiin e-kirjojen ongelmia ja suurin osa vastanneista näki ongelmallisenä tekijänoikeuksien valvonnan ja suojausmenetelmien käyttöönoton kannattavuuden. Osa kirjankustantajista haluaa suojella e-kirjojaan DRM -suojuksella ja rajoittaa kuluttajien oikeutta tulostaa tai/ja kopioida tekstiä. Osa kirjankustantajista taas tarjoaa suojuksesta vapaita e-kirjoja, vedoten pieneen kielialueeseen ja kuluttajien vaatimiin käyttömukavuuksiin, kuten tekstin kopioimiseen. Suojausten puuttuessa e-kirjan ostajan tulee muistaa, ettei sitä saa antaa eteenpäin. Tekijänoikeudella varustettu e-kirja toimii tässä samoin kuin Internetistä ladattava musiikki.

E-kirjojen suojuksesta tiedusteltaessa vain yksi e-kirjoja julkaiseva kustantaja kertoi myyvänsä e-kirjojaan ilman DRM-suojausta ja neljä sanoi käyttävänsä sitä. DRM-suojauksen ominaisuuksista käytetään erityisesti tulostuksen- ja kopioinninestoa. E-kirjojen suojaus nähdään ristiriitaisena asiana, koska liiallisen rajoitukset voivat vähentää kuluttajien kiinnostusta e-kirjojen hankintaa kohtaan.

5.4 E-kirjojen hinnoittelu

E-kirjojen hinnat ovat Suomessa samalla tasolla tavallisten kirjojen kanssa. Myös e-kirjoja julkaisemattomista kustantajista suurin osa uskoi, että e-kirjoja myydään samaan hintaan kuin tavallisia kirjoja. E-kirjojen hinnoitteluun vaikuttavat uusien järjestelmien suunnittelu ja ylläpito, jakeluketjujen voitonjako ja tekijöiden korvaukset. Jakeluketjun osista kirjakaupat säätelevät paljolti kuluttajille päätyvien kirjojen ostohintoja. Vain neljä kustantajaa myy tai uskoo myyvänsä e-kirjoja tavallista kirjaa alhaisemmin hinnoin. E-kirjamarkkinoiden ja e-kirjojen hintatason vakiintuessa viisi kustantajaa uskoo e-kirjojen hintojen laskevan, koska se voisi tuoda lisää asiakkaita.

Suurin osa haastatelluista kuluttajista oletti e-kirjojen hintojen olevan alhaisempia kuin tavallisten kirjojen. Haastatteluissa ilmeni, että kuluttajat päättelivät kirjankustantajien säästävän e-kirjojen myötä muun muassa kuljetuksissa, varastoinnissa ja painattamisessa. Enemmistö kuluttajista oli kysyttäessä valmis maksamaan e-kirjoista vähemmän kuin fyysisistä kirjoista ja vajaa kolmannes vastanneista olisi halukas maksamaan niistä vain puolet painetun kirjan hinnasta. Vain viidennes vastanneista oli valmis maksamaan e-kirjasta yhtä paljon kuin tavallisesta kirjasta.

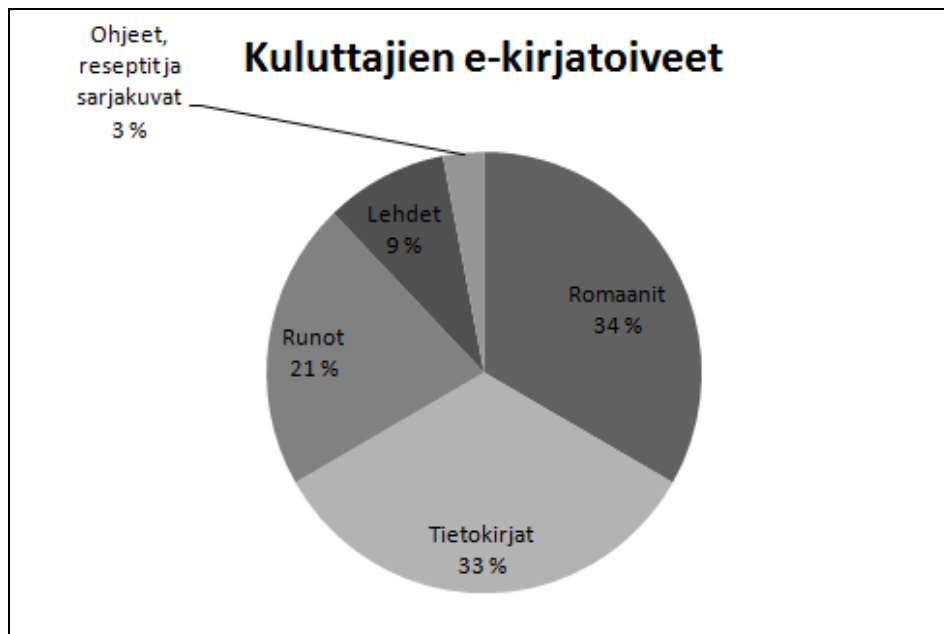
5.5 Kuluttajanäkökulmia e-kirjoihin

Suurin osa kuluttajista tiesi kysyttäessä, että e-kirja on sähköisessä muodossa oleva kirja. Vain neljä osallistujaa ilmoitti, ettei tiedä mikä e-kirja on. Vastanneista vain yksi ilmoitti lukevansa mieluummin e-kirjoja kuin tavallisia kirjoja. Syyksi paperisen kirjan valintaan mainittiin sen tarjoama miellyttävä lukukokemus ja koneelta lukemisen epämukavuus. Neljä kertoi harkitsevansa e-kirjojen lukemista, jos saisivat käyttöönsä lukulaitteen. Seitsemän vastanneista ilmoitti harkitsevansa e-kirjan ostoa, koska sen saa heti Internetin välityksellä kotikoneelle.

Taulukko 1. E-kirjoista eniten hyötyvät potentiaaliset kuluttajat

Potentiaaliset kuluttajat	Syyt
opiskelijat	paljon painavia oppikirjoja pieneen tilaan, nopea kirjojen saatavuus, hakuominaisuus nopeuttaa ja helpottaa opiskelua
tutkijat	paljon painavia kirjoja pieneen tilaan, nopea kirjojen saatavuus, hakuominaisuus nopeuttaa ja helpottaa tutkimista
paljon matkustavat	paljon painavia kirjoja pieneen tilaan, nopea kirjojen saatavuus

Kustantajilta kysyttiin e-kirjojen hyvistä puolista ja ne sanoivat, että e-kirjoilla on todettu olevan monia hyviä ominaisuuksia. Ne soveltuvat opiskelijoille ja tutkijoille, jotka joutuisivat muuten kantamaan painavia kirjoja mukanaan (taulukko 1). Ympäri vuorokautinen saatavuus on tärkeää, kun yritetään markkinoida e-kirjoja kiireisille ihmisille. Kustantajien lisäksi myös neljä kuluttajaa ennusti opiskelijoiden, tutkijoiden ja paljon matkustavien hyötyvän e-kirjoista eniten. Lisäksi vähemmistöt, kuten huononäköiset ja erikoiskirjojen lukijat nostettiin esille. Yksi kustantajista näki, että kuva- ja värikirjat säilyvät vielä pitkään fyysisinä, mutta teksti-, tieto- ja oppikirjat siirtyvät nopeasti sähköiseen muotoon. Kuvallisia ja värillisiä e-kirjoja joudutaan odottamaan tekstikirjoja kauemmin, koska kuvien tekijänoikeuksien sopiminen on työlästä ja kaikki lukulaitteet eivät näytä värejä.

Kuvio 2. Kuluttajien e-kirjatoiveet

E-kirjojen kirjallisuuslajien toivomuksia tiedusteltaessa romaanit ja tietokirjat olivat kuluttajien valinnoista suosituimmat (kuvio 2). Enemmistö kuluttajista haluaisi e-kirjojen tarjonnan sisältävän tietokirjoja ja romaaneja. Muita suosikkeja olivat lehdet ja runot. Neljännestä haastateltavista ilmoitti, ettei ostaisi romaaneja e-kirjoina, koska pitkien tekstien lukemiseen soveltuu parhaiten fyysinen kirja. Toivottuja aineistolajeja olivat lisäksi ohjeet, reseptit ja sarjakuvat. Kuluttajat saivat mainita useampia toivomuksia.

Kuluttajilta tiedusteltiin heidän kokemuksiaan e-kirjoja koskevasta tiedottamisesta. Haastatellut kuluttajat ihmettelivät e-kirjoja käsittelevän markkinoinnin olemattomuutta. Mediassa on käsitelty maailmanlaajuisia e-kirjojen myyntiä, mutta Suomen e-kirjamarkkinoista eivät ole olleet esillä. Todettakoon kuitenkin, että kuluttajahaastattelujen teon jälkeen lehdissä ja televisiossa alettiin käsitellä e-kirjoja. Tämä kertoo tutkimusaiheen ajankohtaisuudesta.

Kuluttajilta kysyttiin, miten he haluaisivat hankkia e-kirjoja. Kahden kuluttajan toimesta ehdotettiin, että e-kirjoista voitaisiin myydä katkelmia muutaman euron hintaan. Kuukausittainen maksu, jonka aikana olisi käytössä monia e-kirjoja, sai myös kannatusta. E-kirjoista tietoiset kuluttajat halusivat tarjolle muun muassa monia kirjallisuuslajeja, alhaisia hintoja ja helppoa saatavuutta.

5.6 E-kirjat kirjastoissa

Tutkimukseen osallistuneista kustantajista kahdeksan näkee kirjastot hyvänä väylänä kustantajan ja asiakkaan välillä. Kirjastojen katsotaan tarjoavan asiakkaille hyvän ensituntuman e-kirjojen käyttöön. Kirjastot nähdään myös paikkana, josta voi helposti ladata e-kirjoja. Kustantajien ja kirjastojen välillä käydään jo e-kirjoja koskevia keskusteluja.

Vain yksi tutkimukseen osallistuneista kuluttajista oli tietoinen Helsingin kaupunginkirjaston tarjoamasta e-kirjojen lainauspalvelusta. Vastanneista 16 oli mielissään kyseisestä palvelusta ja sanoi kokeilevansa sitä tulevaisuudessa. Kaksi vastannutta sanoi odottavansa lukulaitteiden tuleamista. Suomen yleisistä kirjastoista ainakin Turun ja Espoon kaupunginkirjastot lainaavat erilaisia lukulaitteita. Helsingin kaupunginkirjasto aloittaa lukulaitteiden lainaamisen toukuussa 2010.

5.7 E-kirjamarkkinoiden tulevaisuus

Haastatelluilta kustantajilta kysyttiin niiden näkemyksiä e-kirjamarkkinoiden nykyhetkestä ja tulevaisuudesta. Suomalaisten kustantajien keskuudessa uskotaan vakaasti maailmanlaajuisen e-kirjamarkkinoiden kasvuun. Suomen osalta tilanne on epävarmempi, mutta suomalaiset kirjankustantajat uskovat e-kirjamarkkinoiden läpilyöntiin seuraavien viiden vuoden aikana.

Kustantajilta kysyttiin ovatko ne julkaisemassa e-kirjoja tulevaisuudessa ja viiden e-kirjoja jo julkaisevan kustantajan lisäksi seitsemän kustantajaa uskoo näin tapahtuvan. Vaatimuksena on, että e-kirjamarkkinat kehittyvät tarpeeksi. Suomalaiset kuluttajat nähdään potentiaalisina e-

kirjojen ostajina, mutta erityisesti pienkustantajat harkitsevat tarkkaan aineistonsa sähköistämistä. Yksi kustantajista huomautti, että kirja-ala on käsitteenä vanhentunut ja tulisikin puhua tekstin myymisestä eri muodoissa eli sisältökaupasta.

Taulukko 2. Suomalaisen kustantajien suurimmat e-kirjoja koskevat ongelmat ja niiden ratkaisut

Ongelmat	Ratkaisuvaihtoehtoja
myyntivoiton pieneneminen	e-kirjojen hinta pidetään tavallisen kirjan tasolla, myydään itse e-kirjat eikä käytetä jakelukanavia, odotetaan yhteisten standardien tuloa
tietosuojan arvaamattomuus	tutkitaan yleisiä suojaustapoja, ei luoteta liikaa DRM-suojaukseen tai jätetään se pois, odotetaan yhteisten standardien tuloa
lukulaitteiden vähäisyys	tuodaan markkinoille oma lukulaite, odotetaan tarjonnan paranemista
kysynnän heikkous	markkinoidaan e-kirjoja, odotetaan yhteisten standardien tuloa
julkaisutoiminnan vähäisyys	sovitaan tekijöiden kanssa heidän teostensa e-kirjamyynnistä, odotetaan yhteisten standardien tuloa
jakelukanavien puute	tehdään oma myyntipaikka e-kirjoille, odotetaan yhteisten standardien tuloa
palveluntarjoajien puute	tehdään itse e-kirjapalveluja, odotetaan yhteisten standardien tuloa
korvausjärjestelmien puute	sovitaan korvauksista itse, odotetaan yhteisten standardien tuloa

Kustantajilta tiedusteltiin e-kirjamarkkinoiden tulevaisuuteen vaikuttavia asioita. Enemmistö vastaajista oli sitä mieltä, että Suomessa pitää ensin päättää yhteisistä standardeista ja saada aikaan toimiva e-kirjamyynnin infrastruktuuri (taulukko 2). Suomen e-kirjamarkkinoiden pienen koon syiksi arvioitiin enimmäkseen seuraavia asioita: tuotteiden myyntihinnan laskun myötä tapahtuva myyntivoiton pieneneminen, tietosuojan arvaamattomuus, e-kirjoja myyvän järjestelmän tekemisen ja ylläpidon hinta, e-kirjojen kysynnän, julkaisutoiminnan sekä tarjolla olevien lukulaitteiden vähäisyys. Kustantajien e-kirjojen julkaisuinnokkuutta ovat hillinneet erityisesti palveluntarjoajien, lukulaitteiden, asiakkaiden ja korvausmenetelmien puute. Kysymyksiä ovat lisäksi herättäneet e-kirjan hinta, tekijänoikeus ja jakelutavat.

Muutammat suomalaiset kirjankustantajat tulevat alkuun kokeilemaan erilaisia käytäntöjä muun muassa lukulaitteiden, formaattien ja suojausten kanssa. Kustantajat kertoivat yleisesti odottavansa markkinoiden kehittymistä, tekijänoikeuskäytäntöjen vakiintumista, toiminnan kannattavuuden parantamista ja e-kirjojen kysyntää. Kaksi tutkimukseen osallistuneista kustantajista piti todennäköisenä, että yhden ison kustantajan aloittaessa e-kirjojen myynnin muut seuraavat mukana.

Lukulaitteiden kehitystä pidetään tärkeänä asiana. Moni kirjankustantajista uskoo lukulaitteiden yleistymisen tuovan mukanaan kasvavan e-kirjakysynnän. On tärkeää, että lukulaitteita on helpposti kuluttajien saatavilla. Monien erilaisten lukulaitteiden joukosta on vielä vaikeaa valita parasta, mutta tiedostoformaateista EPUB -formaatti tulee luultavasti olemaan kirjankustantajien suosikki. EPUB-formaatti saa kiitosta tekstin skaalautumisen eli tekstin jäsentymisen lisäksi otsikoiden linkityksestä. Näiden ominaisuuksien ansiosta e-kirjan lukeminen helpottuu ja siirtyy askeleen lähemmäs paperisen kirjan tarjoamaa lukukokemusta.

Tutkimukseen osallistuneista kustantajista neljä on mukana eReading-projektissa, jonka pyrkimyksenä on Suomen e-kirjamarkkinoitten kehitys. Näiden neljän lisäksi kaksi kertoi tietävänsä kyseisestä projektista.

6 Johtopäätökset ja suositukset

Tutkimuksen aikana on onnistuttu saamaan vastaus kaikkiin projektisuunnitelmassa esitettyihin tutkimusongelmiin. Suurin osa tutkimuksessa haastatelluista suomalaisten kirjankustantajien edustajista suhtautui myönteisesti e-kirjoihin. Kustantajat eivät pidä e-kirjaa uhkana tavallista kirjaa kohtaan, vaan näkevät sähköisen ja paperisen teoksen täydentävän toisiaan. Osa kirjankustantajien edustajista paljasti, että heillä on suunnitelmissa tulla mukaan Suomen e-kirjamarkkinoille. Lisäksi monet haastatteluun osallistuneet uskoivat, että Suomen e-kirjamarkkinat tulevat kehittymään suuresti seuraavien viiden vuoden aikana. Tutkimuksen alkaessa olin oikeassa olettaessani, että kustantajat haluaisivat suojella kirjojaan sähköiseltä myynniltä. Tutkimukseen osallistuneiden kustantajien alhainen määrä viesti lisäksi e-kirjamarkkinoiden hitaasta kehityksestä.

Suomenkielisten e-kirjojen tarjonnan vähyyttä selitettiin e-kirjojen mukanaan tuomilla toiminnan muutoksilla. Työntekijöitä pitää kouluttaa pärjäämään e-kirjamarkkinoilla. Kehitystä jarruttavat lisäksi kysynnän vähyys ja nettipiratismiin pelko. Kirjankustantajat ja tekijät haluavat e-kirjamarkkinoille turvallisen tavan suojata tekijänoikeudellista materiaalia. Joidenkin e-kirjamarkkinoilla toimivien tahojen mielestä liiallinen suojausten käyttö tulee kuitenkin vääjäämättä karkottamaan kuluttajien ostohaluja. Sen sijaan, että sijoittaa epävarmaan suojaukseen, voisi sille varatun rahan siirtää muihin kehitysalueisiin. Suomenkielisiä e-kirjamarkkinoita suosii suppea kielialue ja yleensä huveistaan maksavat lainkuuliaiset kuluttajat.

Monet kustantajat ovat jo pitkään käyttäneet sähköisiä tiedostoja julkaisuutoiminnassa, joten e-kirjojen valmistamisen teknistä osaamista heiltä ei puuttune. Jos halutaan tarjota kuluttajalle monia tiedostoformaatteja, voi olla järkevää hankkia ohjelmia, joilla formaattien muuttaminen onnistuu. Vanhojen paperisten kirjojen digitoinnissa tarvitaan jo omia laitteita, jos tavallinen skanneri ei riitä.

E-kirjamarkkinoiden tämän hetken käytetyin tiedostoformaatti on PDF, mutta EPUB-formaatti on hyvänä kakkosena ja todella tarkoitettu e-kirjojen lukemiseen. PDF-tiedostoja on helppo tehdä, mutta EPUB-tiedosto tarjoaa paremmat ominaisuudet, joiden avulla päästään lähemmäs paperisen kirjan lukunautintoa. Tekstin skaalautuminen lukulaitteesta riippumatta on todella tärkeä ominaisuus ja lisäksi EPUB-formaattia lukeva voi liikkua vapaammin e-kirjaa lukiessaan otsikkolinkityksen avulla. Jää nähtäväksi, koska EPUB-formaatti ohittaa PDF-formaatin käytön. Itse pidän myös HTML-formaatista.

Kasvavista e-kirjamarkkinoista on jokseenkin helppo löytää materiaalia esimerkiksi IT- ja kirjastoalojen lehdistä. Aihetta käsitteleviä kirjoja on vaikeampi löytää. Alan kehitystä voi seurata painotuotteiden sivujen lisäksi Internetissä. Tutkimuksen aikana suoritetun haastatteluiden perusteella e-kirjoihin kohdistuva kiinnostus on kuluttajien kohdalla vähäistä. Tämä voi johtua e-kirjoja koskevan mainonnan olemattomuudesta. Erityisesti suomenkielisten e-kirjojen ja lukulaitteiden tarjonnan lisääntyminen kasvattaisi myös kysyntää. Onneksi tätä ongelmaa ollaan korjaamassa eReading-projektin toimesta. Projektin työstämälle ja Internetin välityksellä toimivalle käyttöliittymälle tulee varmasti käyttöä. Sivuston kautta olisi tarkoitus saada informaatiota e-kirjoista, ostaa niitä ja muita oheistuotteita. Tein tutkimukseeni SWOT-analyysin, koska usein puhutaan vain e-kirjan hyvistä puolista. Halusin koota yhteen myös e-kirjan ongelmat, uhat ja mahdollisuudet.

Potentiaalisten asiakkaiden mukaan saamiseen pitää kehittää uusia markkinointistrategioita. Suurin osa kirjankustantajien edustajista ja kuluttajista piti opiskelijoita, kouluja, tutkijoita, usein matkustavia ja nuoria todennäköisinä e-kirjoja suosivina kuluttajaryhminä. E-kirjaa voi kuitenkin markkinoida lähes kaikille kuluttajaryhmille. Vähän lukevat nuoret miehet voidaan saada kiinnostumaan lukemisesta e-kirjojen tarjoaman hypetyksen ja tekniikan avulla.

Enemmistö kustantajista suunnittelisi aloittavansa e-kirjojen myynnin tekstikirjoista, koska näin kuvien tekijänoikeuksista ei tarvitse sopia erikseen. Helppo tekijänoikeuksien selvittäminen ja nopea sopimusten osapuolten hyväksymiin ehtoihin pääseminen ohjaa suomenkielisten e-kirjojen järjestystä. Kuluttajat haluaisivat nähdä e-kirjojen valikoimassa lähinnä tietokirjoja ja romaaneja. Jotkut tahot uskovat, että kaunokirjallisuus sopii Suomen e-kirjamarkkinoille paremmin ja toiset taas ylistävät sähköistä tietokirjallisuutta, koska se mahdollistaa nopean haun. Itse uskon suomenkielisten romaanien ja erityisesti bestsellereiden tuovan uusia käyttäjiä e-kirjoille.

Suomen kirjastot nähdään kustantajien osalta hyvinä e-kirjojen käytön opetuspaikkoina. Yleisten kirjastojen kävijämäärät ovat laskussa ja yksi syy tähän on se, että asiakkaat voivat hoitaa monet kirjastoaskarensa Internetin välityksellä. E-kirjan kirjastoille tarjoamia hyviä puolia ovat muun muassa säilytystilan ja teosten hyllytyksen tarpeettomuus. Kirjastojen liiallinen innostus e-kirjoista voi tulevaisuudessa johtaa kirjastojen lakkautuksiin ja työpaikkojen vähenykseen. Jää nähtäväksi kuinka suuri osa kirjastojen toiminnan ylläpitämiseen myönnettystä

rahoista sijoitetaan kymmenen vuoden päästä fyysiseen kirjallisuuteen ja kirjastotiloihin. Muita e-kirjojen yleistymisestä mahdollisesti kärsiviä tahoja ovat kirjapainot ja pienet kirjakaupat.

Suuri osa tutkimukseen osallistuneita suomalaisista kirjankustantajista on edustettuna Internetissä omilla kotisivuillaan ja osa pitää sosiaalista mediaa kuten Facebookia ja Twitteriä tärkeänä markkinointiväylänä. Monet yritykset ympäri maailmaa kamppailevat ihmisten ajasta ja Suomen e-kirjamarkkinoiden tulee tarjota heille jotain ajankäytön arvoista. Lukulaitteista pitää saada kuluttajille kiinnostavia ja käytännöllisiä tai he ostavat samanhintaisen iPhoneen, joka sisältää enemmän ominaisuuksia. Kustantajat haluavat yleisesti pitää e-kirjan hinnan tavallisen kirjan tasolla, koska säästetyt resurssit menevät uuden toiminnan suunnitteluun ja ylläpitoon. Kuluttajat eivät kuitenkaan ole valmiit maksamaan yhtä suurta hintaa sähköisestä tiedostosta, jonka sisältämät suojaukset vähentävät käyttömukavuutta. Tässä kustantajien pitäisi joustaa hieman. Aluksi voidaan pyytää samaa hintaa, mutta e-kirjojen yleistyessä niiden hintaa tulisi laskea. E-kirjan alv-prosentin alentaminen nykyisestä 22:sta olisi tärkeää.

Tulevaisuus näyttää, minkä tarjolla olevista e-kirjojen ostotavoista kuluttajat hyväksyvät. E-kirjojen myynti tulee enimmäkseen tapahtumaan Internetin kautta, mutta vielä ei tiedetä voitaako kilpailun asiakkaista kirjakaupat vai kustantajat. Muutkin tahot kuten kirjojen tekijät ja kääntäjät kamppailevat Suomen e-kirjamarkkinoiden tulevaisuuden tuloista. Jotta Suomessa voidaan edistää e-kirjojen myyntiä ja tutkia kuluttajien mielipiteitä eri kirjankustantajien tai kirjakauppojen e-kirjatarjonnasta, tulee minusta ensin tarjota lukijoille mahdollisuus ostaa suomenkielinen lukulaite ja muutama testattava e-kirja. Lisäksi Internetiin tulee tehdä suomenkielisiä sivustoja, joiden välityksellä voidaan ostaa monipuolisesti e-kirjoja.

Tutkimuksen rajauksen ulkopuolelle jätettiin laitteiden tekninen tutkiminen. Tutkimuksessa käytettiin lukulaitteita, mutta niille ei suoritettu erillistä käyttötutkimusta. Lukulaitteita käsittelevä tutkimus on ajankohtainen, kun Suomen e-kirjamarkkinat ovat yleistyneet ja useita erilaisia lukulaitteiden malleja saa ostettua.

Jatkotutkimuksissa tuloksia voidaan parantaa ottamalla haastatteluihin mukaan laajempi määrä suomalaisen kirja-alan vaikuttajia. Tästä tutkimuksesta rajattiin pois muun muassa kirjakaupat, kirjailijat ja kirjapainot. Uusissa tutkimuksissa voidaan myös tutkia jokaista kohderyhmää erikseen. Alustavan suunnitelman mukaan kirjankustantajia olisi pitänyt haastatella noin 30. Tätä määrää kuitenkin pienennettiin, koska haastatteluista saatu materiaali osoittautui tarpeeksi laajaksi tutkimuksen analysointiin ja osa kustantajista ei vastannut yhteydenottoon.

Tutkimuksen tulokset tukivat hypoteesia. Harva kirjankustantaja on vielä uskaltanut julkaista aineistoaan sähköisessä muodossa, mutta erilaisten hankkeiden kautta tilanne tulee muuttumaan. Suomalaiset kirjankustantajat ovat tällä hetkellä suunnittelemassa yleisesti käyttöön otettavia e-kirjamarkkinoiden standardeja. Muutaman vuoden sisällä mahdollisesti päätettäviä standardien kohteita ovat e-kirjojen hinta, voitonjako, jakelukanavat, formaatit, tekijänoikeus ja laitevalinnat. Kuluttajat voivat nopeuttaa prosessia kysynnän lisäämisellä.

7 Yhteenveto

Tutkimus onnistui tavoitteessaan selvittää suomalaisten kirjankustantajien e-kirjasuunnitelmia. Kirjankustantajilta olisi toivonut enemmän vastauksia, mutta niiden e-kirjasuunnitelmien keskenäisyys ja tutkimuksen ajallinen rajoitus estivät tämän. Kuluttajien haastatteluiden tekeminen ja niiden tulosten vertailu kirjankustantajien haastatteluista saatuihin tietoihin oli yksityiskohtaista ja mielenkiintoista. Kuluttajahaastattelujen pohjalta voisi tehdä itsenäisen tutkimuksen suuremmalla otannalla. Asiantuntijoilta saatu tieto antoi tutkimukselle tieteellistä syvyyttä ja entistä enemmän ajankohtaisuutta.

7.1 Tutkimuksen uusi tieto

Tutkimuksen kautta on saatu uutta tietoa e-kirjoista. Varsinkin Suomen e-kirjamarkkinoista kertova tutkimus on vähäistä. Monet tahot ovat ilmaisseet kiinnostuksensa tutkimusta kohtaan. Parhaassa tapauksessa tutkimus voi auttaa e-kirjamarkkinoiden eri tahoja e-kirjoja koskevien kysymysten ratkomisessa.

Tutkimuksen aikana perehdyttiin enimmäkseen suomalaisten kirjankustantajien e-kirjasuunnitelmiin. Harvalla kustantajalla oli tutkimusta tehtäessä selkeitä suunnitelmia e-kirjojen julkaisusta. Käynnissä olevan eReading-projektin avulla yritetään saada rakennettua toimiva e-kirjamarkkinoiden rakenne.

Tutkimuksessa haastateltiin myös kuluttajia, jotka suhtautuivat epäilevästi e-kirjaan ja sen yleistymiseen. Kuluttajilta saatiin muun muassa tietoa heidän e-kirjoihin kohdistuvasta tietämyksestään ja odotuksistaan. Kuluttajien oletuksia e-kirjojen hinnoista ja toivomuksia e-kirjoina julkaistavista aineistolajeista vertaillaan kirjankustantajien suunnitelmiin.

Kirjastoilla on maailmalla yleinen asema e-kirjojen tarjoajana. Suomessa yleiset kirjastot lainaavat asiakkailleen vaihtelevia määriä e-kirjoja. Lukulaitteiden lainausta harjoitetaan vain harvassa kirjastossa. Opiskelijat ja tutkijat käyttävät paljon kirjastoja, mikä johtanee tulevaisuudessa kirjastojen laajenevaan e-kirjatarjontaan.

7.2 Tutkimuksen hyödyntäminen

Tutkimuksesta mahdollisesti kiinnostuneita tahoja ovat kirjastot, kirjankustantajat, oppilaitokset, kirjakaupat, nettikirjakaupat ja kirjoista kiinnostuneet kuluttajat. Edellä mainitut voivat

halutessaan hyödyntää tutkimuksen tuloksia sekä elektronisia että painettuja kirjoja koskevissa suunnitelmissaan. Tutkimuksessa käsiteltävien e-kirjamarkkinoiden ongelmat ja niiden ratkaisujen esilletuonti voivat tarjota kehittämissideoita kirja-alan tämän hetkisiin ongelmiin.

Tutkimuksen tuloksia voi hyödyntää toimeksiantajan osalta Helsingin kaupunginkirjaston aineiston hankinnassa ja e-kirjoja koskevassa tiedottamisessa. Toimeksiantaja saanee tutkimuksen kautta tietoa kirjastojen mahdollisuuksista nopeuttaa Suomen e-kirjamarkkinoita. Toimeksiantaja voi ottaa mallia tutkimuksen kuluttajahaastattelujen kysymyksistä ja tiedustella asiakkailtaan, minkälaista e-kirjojen tarjontaa he haluaisivat kirjastoihin. Samalla toimeksiantaja voisi mainostaa kirjaston e-kirjojen lainauspalvelua, joka ei ole vielä kovinkaan tunnettu.

7.3 Jatkotutkimuskohteet

E-kirjat ovat tutkimusaiheena uusi, harvinainen ja ajankohtainen. Tästä syystä jatkotutkimusaiheita on paljon. Varsinkin Suomen e-kirjamarkkinoiden nykyisessä kehitysvaiheessa olisi hyvä tutkia kuluttajien tarpeita laajoilla haastatteluilla tai kyselyillä. E-kirjoihin liittyvät lainopilliset kysymykset ja tekijänoikeusasiat olisi hyvä selvittää sekä kirjankustantajille että kuluttajille, jos Suomeen halutaan toimivat e-kirjamarkkinat. E-kirjojen lukemiseen soveltuvien koneiden eli tietokoneen näyttöjen, matkapuhelimien ja lukulaitteiden vertailu ja vaikutukset tulee selvittää kuluttajille. E-kirjojen myyntiin sopivien liiketoimintamallien analysointi olisi mielenkiintoinen ja tarpeellinen tutkimusaihe. E-kirjamarkkinoiden jakeluketjut ja tulonjaon monet osalliset tarjoavat haastavan jatkotutkimuskohteen. E-kirjojen myynnin yleistyessä muutaman vuoden päästä olisi tarpeellista selvittää kuluttajien mielipiteitä esimerkiksi e-kirjojen tarjonnasta, hinnoista, palvelusta ja valinnoista. Suomen e-kirjamarkkinoiden standardien yleistyessä voidaan tutkia standardien soveltuvuutta maahamme ja selvittää, miten ne ovat toimineet alkuperäisen maan markkinoilla. E-kirjaformaattien vertaileva tutkimus toisi valoa niiden soveltuvuuteen erilaisissa ympäristöissä.

Moni taho on tehnyt oman päätelmänsä kirjan ja e-kirjan eroista ja tulevaisuuden näkymistä. E-kirjan kehittyä kaiken aikaa ja siitä olemassa oleva tiedon määrä kasvaa. Jää nähtäväksi innostuvatko suomalaiset e-kirjoista. On suositeltavaa tutustua e-kirjoihin ja muovata oma mielipiteensä niistä. E-kirjojen parissa haastetta ja opittavaa riittää jokaiselle.

Lähteet

Kirjat, tutkimukset, s-postiviestit ja lehdet:

Aaltonen, J. 2007. Älypuhelimet digitaalisen kirjan alustana – Varhaisten käyttöönottajien käyttökokemukset. Opinnäytetyö. HAAGA-HELIA ammattikorkeakoulu, Tietojenkäsittelyn koulutusohjelma. Helsinki.

Behler, A. 2009. E-readers in action. *American Libraries*. Oct 2009. s.56 - 59. Chicago.

Hiidenmaa, P. 2009. Johdanto. Författaren i den digitala tidsåldern. Pohjoismainen digiryhmä. Fälth & Hässler. Värnamo.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. painos. Tammi. Helsinki.

Hulkko, A-P. 2009. Tekijänoikeus ja digitaalitalous: Kustannussopimuksen tulkinta ja kirjojen digitaalinen julkaiseminen. WSOYpro. Helsinki.

Jokinen, H. 2008. Tietokirjailijan eväät: tekijänoikeus, sopimukset, apurahat. Suomen tietokirjailijat ry. Edita Prima Oy. Helsinki.

Kairisalo, N. 2010. Sähköinen kirja graafisen suunnittelun kohteena – Uuden median haasteet ja mahdollisuudet. Opinnäytetyö. Metropolia, Viestinnän koulutusohjelma. Helsinki.

Kaser, D. 2009. Focus on E-books: Report from the Frankfurt Book Fair. *Computers in Libraries*. January 2009. s. 15 – 16 ja 46 – 47. Medford, New Jersey.

Kirja 2010 – kirja-alan kehitystrendit. 2001. Toim. Saarinen, J. Joensuu, J. ja Koskimaa, R. Nykykulttuurin tutkimusyksikön julkaisuja 70. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.

Lehtonen, T. 2009. Lukeminen sähköistyä. *Painomaailma*. 7/2009. s. 14 - 19. Helsinki.

Leppänen, L. 30.3.2010. Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto. Toiminnanjohtaja. S-postiviesti. 30.3.2010.

Moster, H. 2010. Next Media sai alan liikkeelle. *Painomaailma*. 2/2010. s. 26 – 28. Helsinki.

Mäkinen, A. 21.4.2010. Helsingin kaupunginkirjasto. E-aineistovastaava. S-postiviesti. 21.4.2010.

Nylander, U. 22.4.2010. Helsingin kaupunginkirjasto. Tietotekniikkasuunnittelija. S-postiviesti. 22.4.2010.

Ojala, M. 2010. Suomalaisaineisto matkalla kohti Europeanaa. *Kirjastolehti*. 2/2010. s. 24. Helsinki.

Paavonheimo, J. 2010. Kirjastojen lainaus lievässä laskussa. *HS*. 9.4.2010. C5. Helsinki.

Paavonheimo, J. 2009. Hurmaava joukkoitsemurha eli kannattaako e-kirjojen lukulaitteista innostua. *Kirjastolehti*. s. 20-21. Helsinki.

Pohjolainen, P. 2009. E-kirjat näkyviksi ja käyttö käteväksi. Opinnäytetyö. Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Kirjasto- ja tietopalvelut. Jyväskylä.

Poroila, H. 2006. Tekijänoikeus ja kirjastot - tietoverkkojen maailmassa. BTJ Kirjastopalvelu. Gummerus Kirjapaino Oy. Vaajakoski.

Rantanen, K. 2010. Pienet erikoiset. KirjaIN – vuosi 2010. Kirjallisuuden vuosikirja. s. 9-18. Arktinen Banaani. Helsinki.

Relander, J. 2010. Kirjaston haasteet. Kirjastolehti. 1/2010. s. 8-9. Helsinki.

Tonteri, P. 2009. Digitaaliset kokoelmat – Kulttuuriperintö kaikkien saataville. Kirjastolehti. 1/2009. s. 24-25. Helsinki.

Verho, S. 2009. Kirjasto taskussa. Kirjastolehti. 1/2009. s. 22-23. Helsinki.

Internet:

AFP 2009. Amazon Christmas day e-book sales beat print sales. Physorg. Luettavissa: <http://www.physorg.com/news181111752.html>. Luettu: 11.1.2010.

Ala-Kuha, M. 2010. Sähkökirjan laiton lataus uhkaa kirjastoja. HS. Luettavissa: http://yle.fi/uutiset/kulttuuri/2010/02/sahkokirjojen_laiton_lataus_uhkaa_kirjastoja_1428307.html. Luettu: 31.3.2010.

Buchanan, M. 2010. Giz Explains: How You're Gonna Get Screwed By Ebook Formats. Gizmodo. Luettavissa: <http://gizmodo.com/5478842/>. Luettu: 19.4.2010.

Böök, M. 1994. Kaapelisolmun ensimmäiset kuusi kuukautta 28.2. - 28.8.1994. Luettavissa: <http://www.kaapeli.fi/raportit/rap1/julkaisu.htm>. Luettu: 15.3.2010.

Caldwell, T. 2008. The long march of the E-book. Information World Review. Oxford. Luettavissa: <http://proquest.umi.com>. Luettu: 24.9.2008.

Cook, M. 2010. About epubBooks. epubBooks - Unleash your books. Luettavissa: <http://www.epubbooks.com/about>. Luettu: 16.4.2010.

Digitoday 2009. Kustantajat vetäisivät töpselit irti Googlen skannereista. Luettavissa: <http://www.digitoday.fi/bisnes/2009/09/07/kustantajat-vetaisivat-topselit-irti-googlen-skannereista/200919521/66>. Luettu: 18.3.2010.

Ebookreadermatrix 2008 – 2009. E-book Readers: Reviews and Comparison. Luettavissa: <http://ebookreadermatrix.com/>. Luettu: 11.1.2010.

Europeana. 2010. About us. Luettavissa: <http://europeana.eu/portal/aboutus.html>. Luettu: 16.4.2010.

FinElib 2010. Aineistot. Luettavissa: <http://www.kansalliskirjasto.fi/kirjastoala/finelib/aineistot.html>. Luettu: 20.4.2010.

Fried, I. 2009. Amazon recalls (and embodies) Orwell's '1984'. cnet. Luettavissa: http://news.cnet.com/8301-13860_3-10289983-56.html. Luettu: 11.1.2010.

- Google 2010. Google-teoshaun sovintoratkaisu. Luettavissa: <http://books.google.com/intl/fi/googlebooks/agreement/>. Luettu: 11.1.2010.
- Gracevoice 2010. Kirjoista menestystarinoiksi – Intohinmosta äänikirjaan. Luettavissa: <http://www.gracevoice.fi/tuotannot.html>. Luettu: 1.4.2010.
- Grout, J. 2008. Scroll and Codex. Encyclopaedia Romana. Luettavissa: http://penelope.uchicago.edu/~grout/encyclopaedia_romana/scroll/scrollcodex.html. Luettu: 27.9.2008.
- Into Kustannus 2010. Tietoa e-kirjoista. Luettavissa: http://www.intokustannus.fi/tietoa_ekirjoista/. Luettu: 18.3.2010.
- Jones, B. 2000. Manuscripts, Books, and Maps: The Printing Press and a Changing World, The Development of Print Technology. University of California. Luettavissa: <http://communication.ucsd.edu/bjones/Books/printech.html>. Luettu: 20.10.2008.
- KDK 2010a. Digitointi. Kansallinen digitaalinen kirjasto . Luettavissa: <http://www.kdk2011.fi/fi/digitointi>. Luettu: 4.4.2010.
- KDK 2010b. Organisaatio. Kansallinen digitaalinen kirjasto. Luettavissa: <http://www.kdk2011.fi/fi/tietoa-hankkeesta/organisaatio>. Luettu: 4.4.2010.
- Kirjalainen, E. 2008. Neil Gaiman julkaisee ensi viikolla yhden kirjoistaan ilmaisena E-kirjana. Hilavitkutin. Luettavissa: <http://www.hilavitkutin.com/2008/02/11/neil-gaiman-julkaisee-ensi-viikolla-yhden-kirjoistaan-ilmaisena-e-kirjana/#more-5058>. Luettu: 27.9.2008.
- Kirjasuora 1999-2008. Kotimaiset kustantajat verkossa. Luettavissa: <http://www.kirjasuora.fi/kustantajat-verkossa.html>. Luettu: 9.1.2010.
- Koistinen, O. 2010a. Suomalaisten sähkökirjojen valikoima kasvaa syksyä kohden. HS. Luettavissa: <http://www.hs.fi/kulttuuri/artikkeli/1135256097729>. Luettu: 15.4.2010.
- Koistinen, O. 2010b. Otavan omistajasuvun historiassa on menestystä ja tragediaa. HS. Luettavissa: <http://www.hs.fi/kulttuuri/artikkeli/1135255005337>. Luettu: 29.3.2010.
- Luukka, T 2009. Otava, Tammi ja WSOY olivat kannattavimmat 2008. Helsingin Sanomat. Luettavissa: <http://www.hs.fi/kulttuuri/artikkeli/Otava+Tammi+ja+WSOY+olivat+kannattavimmat+2008/1135250576109>. Luettu: 9.1.2010.
- Lynch, C. 2001. The Battle to Define the Future of the Book in the Digital World. First Monday. Luettavissa: http://www.firstmonday.org/issues/issue6_6/lynch/. Luettu 27.9.2008.
- Moisio, A. 2009. Google koki takaiskun kirjakiistassa. Luettavissa: <http://www.digitoday.fi/yhteiskunta/2009/11/16/google-koki-takaiskun-kirjakiistassa/200923852/66>. Luettu: 18.3.2010.
- Nettikirja 2010. Mikä on nettikirja?. Luettavissa: <http://www.nettikirja.com/>. Luettu: 11.1.2010.

- Opetusministeriö 2010. Yleiset kirjastot. Opetusministeriö. Luettavissa:
http://www.minedu.fi/OPM/Kirjastot/kirjastoverkosto/yleiset_kirjastot.fi. Luettu: 5.4.2010.
- Pastore, M. 2008. 30 Benefits of Ebooks. Epublishers Weekly. Luettavissa:
<http://epublishersweekly.blogspot.com/2008/02/30-benefits-of-ebooks.html>. Luettu: 27.9.2008.
- Pitkänen, P. 2010. Amazon tuo Kindle DX-lukulaitteen myös Suomeen. Luettavissa:
<http://www.digitoday.fi/vimpaimet/2010/01/07/amazon-tuo-kindle-dx-lukulaitteen-myos-suomeen/2010197/66?rss=6>. Luettu: 11.1.2010.
- Pogue, D. 2009. Some E-Books Are More Equal Than Others. The New York Times. Luettavissa: <http://pogue.blogs.nytimes.com/2009/07/17/some-e-books-are-more-equal-than-others/>. Luettu: 31.3.2010.
- Projekt Runeberg 2010. Welcome to Project Runeberg. Luettavissa: <http://runeberg.org/>. Luettu: 11.1.2010.
- Pullinen, J. 2010. Apple julkisti uuden kosketuskannettavan. HS. Luettavissa:
<http://www.hs.fi/talous/artikkeli/Apple+julkisti+uuden+kosketuskannettavan/1135252443326>. Luettu: 27.3.2010.
- Renner, R. 2007. E-books – Costs and benefits of Academic and Research Libraries. Springer – language of science. Luettavissa:
http://www.springer.com/cda/content/document/cda_downloaddocument/eBook%20White%20Paper.pdf. Luettu: 29.8.2008.
- Simmons, D. 2010. Colour e-readers with video shown of. BBC Click. Luettavissa:
http://news.bbc.co.uk/2/hi/programmes/click_online/8610962.stm. Luettu: 9.4.2010.
- Simola, K. 2010. Applen iPadissa massiivinen wlan-ongelma? Tietoviikko. Luettavissa:
http://www.tietoviikko.fi/kaikki_uutiset/article391978.ece. Luettu: 6.4.2010.
- Suomen Kustannusyhdistys ry. 2010. Julkaistut nimikkeet, digitaaliset julkaisut/ Uutuusnimikkeet (kpl). Luettavissa: <https://tilastointi.kustantajat.fi>. Luettu: 26.1.2010.
- Sähkökirja.fi 2010a. Markkinatietoa eri maista. Luettavissa:
<http://www.sahkokirja.fi/markkinatietoerimaista/>. Luettu: 9.1.2010.
- Sähkökirja.fi 2010b. Markkinatietoa Suomesta. Luettavissa:
<http://www.sahkokirja.fi/markkinatietoasuomesta/>. Luettu: 27.3.2010.
- Sähkökirja.fi 2010c. Etusivu. Luettavissa: <http://www.sahkokirja.fi/>. Luettu: 9.1.2010.
- Sähkökirja.fi 2010d. Liiketoimintamallit. Luettavissa:
<http://www.sahkokirja.fi/liiketoimintamallit/liiketoimintamallit/>. Luettu: 21.4.2010.
- Sähkökirja.fi 2010e. Erilaisia lukulaitteita. Luettavissa:
<http://www.sahkokirja.fi/laitteetjaformaattit/erilaisialukulaitteita/>. Luettu: 18.3.2010.
- Tinsley, J. 2002. So you wanna be a Gutenberger? Luettavissa:
<http://promo.net/pg/vol/wannabe.html>. Luettu: 18.3.2010.

Turunen, J. 2009a. Sähköinen kirja uusii kustantajien tapoja. YLE. Luettavissa: http://yle.fi/uutiset/kulttuuri/2009/04/sahkoinen_kirja_uusii_kustantajien_tapoja_667943.html. Luettu: 18.3.2010.

Turunen, J. 2009b. Kustantajat varautuvat jo sähköisen kirjan tulemiseen. YLE. Luettavissa: http://yle.fi/uutiset/tiede_ja_tekniikka/2009/03/kustantajat_varautuvat_jo_sahkoisen_kirjan_tulemiseen_585853.html. Luettu: 18.3.2010.

Wallis, L. 2008. Print is declining but still relevant. Printweek. Luettavissa: <http://proquest.umi.com>. Luettu: 16.10.2008.

Vihreä lanka 2010a. Säästääkö e-kirja ympäristöä? Vihreä lanka. Luettavissa: <http://www.vihrealanka.fi/uutiset/saastaaoko-e-kirja-ymparistoa>. Luettu: 21.4.2010.

Vihreä lanka 2010b. Sähkökirja tulee nyt pääkaupunkiseudun kirjastoihin. Vihreä lanka. Luettavissa: <http://www.vihrealanka.fi/uutiset/sahkokirja-tulee-nyt-paakaupunkiseudun-kirjastoihin>. Luettu: 21.4.2010.

Haastattelut:

Friberg, M. 12.2.2010. Ellibs. Asiakastuki. Haastattelu 30.3.2010. Helsinki.

Heilmann, J. 1.4.2010. VTT. Erikoistutkija. Haastattelu 1.4.2010. Espoo.

Järvinen, M. 19.2.2010. Helsingin kaupunginkirjasto ja Gutenberg-projekti. Kirjastovirkailija ja vapaachtoistyöntekijä. Haastattelu 19.2.2010. Helsinki.

Järvinen, M. 7.4.2010. Helsingin kaupunginkirjasto ja Gutenberg-projekti. Kirjastovirkailija ja vapaachtoistyöntekijä. Haastattelu 7.4.2010. Helsinki.

Laiho, S. 15.4.2010. Suomen Kustannusyhdistys ry. Johtaja. Haastattelu 15.4.2010. Helsinki.

Laine, A. 4.3.2010. Turun kaupunginkirjasto. Kirjatonhoitaja. Haastattelu 4.3.2010. Turku.

Lipasti, P. 29.10.2008. Helsingin kaupunginkirjasto. Informaatikko. Haastattelu 29.10.2008. Helsinki.

Mäkinen, A. 17.3.2010. Helsingin kaupunginkirjasto. E-aineistovastaava. Haastattelu 17.3.2010. Helsinki.

Ojala, M. 26.2.2010. Helsingin kaupunginkirjasto. Verkko-suunnittelija. Haastattelu 26.2.2010. Helsinki.

Pietiäinen, J-P. 23.2.2010. Suomen tietokirjailijat ry. Toiminnanjohtaja. Haastattelu 23.2.2010. Helsinki.

Uotila, J. 5.2.2010. Helsingin kaupunginkirjasto. Suunnittelija. Haastattelu 5.2.2010. Helsinki.

Arvoisa kustantaja

Opiskelen HAAGA-HELIA ammattikorkeakoulussa Tietojenkäsittelyn koulutusohjelmaa. Teen opinnäytetyötä yhteistyössä Helsingin kaupunginkirjaston kanssa aiheesta Suomalaiset kustantajat ja e-kirja. Opinnäytetyöni tarkoituksena on selvittää suomalaisten kustantajien e-kirjoihin kohdistuvia suunnitelmia. Tiedustelin nyt mahdollisuksiani tulla haastattelemaan teitä.

Välittäisittekö tämän viestin sille taholle kustantajallanne, joka vastaavat e-kirjoista tai uudistuksista/kehityksestä? Haastattelu vie noin tunnin ja se voidaan pitää arkipäivinä viikoilla 6 - 13 klo 10 – 18. Voinko tulla tekemään haastattelua teidän tiloihinne? Voisitteko ystävällisesti vastata haastattelupyyntöön 10.2. mennessä?

Jos ette pysty varaamaan aikaa haastattelulle, voisitteko kuitenkin vastata parhaanne mukaan liitteenä oleviin kysymyksiin ja lähettää vastaukset alla mainittuun sähköpostiosoitteeseen?

Tutkimuksessa ei mainita erikseen kustantajien nimiä.

Kunnioittaen ja kiittäen

Ulla Kapanen

Puh: #

Email: #

Asiantuntijan viesti:

Hei

Opiskelen HAAGA-HELIA ammattikorkeakoulussa Tietojenkäsittelyn koulutusohjelmaa. Teen opinnäytetyötä yhteistyössä Helsingin kaupunginkirjaston kanssa aiheesta Suomalaiset kustantajat ja e-kirja. Opinnäytetyöni tarkoituksena on selvittää suomalaisten kustantajien e-kirjasuunnitelmia. Tiedustelin nyt mahdollisuksiani tulla haastattelemaan teitä, koska teillä on informaatiota aiheestani.

Haastattelu vie noin tunnin ja se voidaan pitää arkipäivinä viikoilla 6 - 13 klo 10 – 18. Voisitteko ystävällisesti vastata haastattelupyyntöön mahdollisimman pian?

Jos ette pysty varaamaan aikaa haastattelulle, voisitteko kuitenkin vastata parhaanne mukaan liitteenä oleviin kysymyksiin?

Kunnioittaen ja kiittäen

Ulla Kapanen

Puh: #

Email: #

SWOT

▶ Vahvuudet

- ympärivuorokautinen saatavuus
- aineiston turvaaminen sähköiseen muotoon
- paperin säästö
- halpa valmistusprosessi
- nopea tiedon päivitys
- keveys
- säilytystilan tarpeettomuus
- helppo tekstikoon muuttaminen
- kirjailijan oman tuotannon julkaisu kotisivuillaan
- interaktiivisuus eri tahojen kanssa Internetin avulla
- monet ostotavat

▶ Heikkoudet

- vanhemman ikäluokan epäluottamus
- tekijänoikeudet
- fyysisen omistettavuuden puute
- käyttöympäristöjen eli lukulaitteiden, tietokoneruutujen tai kännykkäkäyttöjen huono suunnittelu
- formaattien ja lukulaitteiden valinnanvaikeus

▶ Mahdollisuudet

- laitteiden kehittäminen asiakaspalautteen avulla
- asiakkaiden lisääntyminen markkinoinnin avulla
- laadun varmistus ihmisten tiedon lisääntyessä
- tekijänoikeuksien selvennys ja levitys kuluttajille
- vähän lukevien tahojen mukaan saanti
- informaatio kaikkien saataville

▶ Uhat

- puutteellisen tai väärän tiedon lisääntyminen
- Internetin ylikuormitus
- hinnan alennusten kautta tapahtuva laadun aleneminen
- tekijänoikeusrikkomukset
- käytettävyyden monimutkaisuus
- ilmainen leviävyys

Kustantajahaastattelujen kysymykset:

Kirjankustantajista:

Kuinka paljon kirjoja julkaisitte viime vuonna?

Kuinka monta kirjailijaa teille työskentelee?

Kuinka monta työntekijää kirjankustantajalla on?

Mitä kirjallisuuslajeja julkaisette?

E-kirjoista:

Oletteko itse lukenut e-kirjoja? Minkälainen kokemuksenne oli?

Tuottaako kirjankustantajanne e-kirjoja? (Ei -> siirry kohtaan Ei e-kirjojen julkaisua 1.)

Milloin aloititte aineistonne julkaisun e-kirjoina?

Mitkä asiat teistä hidastavat e-kirjamarkkinoita Suomessa?

Minkälaisia muutoksia toimintaanne on tullut e-kirjojen takia?

Mikä on kirjailijoihtenne mielipide e-kirjoista?

Minkälaista palautetta olette saaneet e-kirjoista asiakkailtanne?

Mitä aineistoa voisitte myydä/myytte e-kirjoina?

Minkä kielisiä e-kirjoja voisitte julkaista/julkaisette?

Mitä formaattia käyttäisitte/käytätte e-kirjoissa?

Mikä on hintapolitiikkanne e-kirjojen kanssa?

Oletteko ajatelleet e-kirjojen markkinointivaihtoehtoja? Näettekö kirjaston toimivana markkinointikanavana?

Käytättekö sosiaalista mediaa markkinoinnissa?

Oletteko mukana eReading -kampanjassa?

Käytättekö DRM-suojaa?

Miltä e-kirjojen tulevaisuus teistä näyttää?

Mitä suunnitelmia teidän kirjankustantajallanne on e-kirjojen suhteen?

Milloin uskotte/Uskotteko e-kirjojen lyövän läpi Suomessa?

Ei e-kirjojen julkaisua:

Tuotatteko e-kirjoja tulevaisuudessa?

Miksi ette lähde julkaisemaan tuotantoanne e-kirjoina?

Pidättekö mahdollisena e-kirjojen julkaisua, jos alan tilanne paranee tulevaisuudessa?

Miltä e-kirjamarkkinoiden tulevaisuus teistä näyttää?

Asiantuntijahaastattelujen kysymykset:

Minkälainen oli ensimmäinen e-kirja kokemuksenne?

Mikä on näkemyksenne maailmanlaajuisten e-kirjamarkkinoiden nykytilasta ja tulevaisuudesta?

Minkälainen kanta suomalaisilla kirjankustantajilla on e-kirjoja kohtaan?

Miten tilannetta voitaisiin kehittää? Pitäisikö kirjankustantajien tutkia muiden maiden käytäntöjä ja tehdä oma benchmarking -vertailu?

Minkälaista olisi toimiva ja hyvä e-kirjojen mainonta?

Mikä on kirjastojen rooli (Suomen) e-kirjamarkkinoilla?

Miten e-kirjoja tulisi myydä Suomessa?

Mikä olisi hyvä hinta e-kirjalle?

Mitkä tahot hyötyvät e-kirjasta?

Onko e-kirja uhka tavalliselle kirjalle?

Kuluttajahaastattelun kysymykset:

Ikä?

Sukupuoli?

Kuinka usein luet kirjoja?

Kuinka usein käytät tietokonetta?

Kuinka usein käyt kirjastossa?

Tiedätkö mikä on e-kirja?

Haluaisitko mieluummin lukea e-kirjaa vai tavallista kirjaa? Miksi?

Ostaisitko/tilaisitko tavallisen kirjan, jos parilla napin painalluksella saisit e-kirjan kotikoneellesi? (eli ostatko e-kirjan sunnuntaina vai odotatko maanantaihin?)

Mitä aineistoa haluaisit lukea e-kirjoina?

Mitä olet valmis maksamaan e-kirjasta?

Haluaisitko kokeilla e-kirjan lukemista ilmaiseksi? (Kirjastosta voi lainata ja nettikaupoista ainakin osittain.)

Minkälaisena näet e-kirjan tulevaisuuden?

Onko e-kirja uhka tavalliselle kirjalle?